

Slovenski Pravnik

Glasiło društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Dr. Edvard Pajnič: Redna sodišča, njih stvarna in krajevna pristojnost po grajansko pravnem postopniku 105
2. Dr. Milan Škerlj: Reforme v pravu družb z omejeno zavezo 126
3. Književna poročila 144
4. Razne vesti 157

PRILOGI: Dr. Stanko Lapajne: Izenačenje mednarodnega privatnega in procesnega prava v slovanskih državah.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh II (št. 338—349).

V LJUBLJANI 1933

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/1.

Društvo prijateljev pravne fakultete v Ljubljani

vabi pravnike in nepravnike s sledečim oklicem k pristopu:

Odkar nam je država ustanovila lastno fakulteto (1920), in je fakulteta začela izdajati svoj »Zbornik znanstvenih razprav« (1921-22), imamo slovenski pravniki ustvarjeno ustanovo, da gojimo pravoznanstvo. »Zbornik znanstvenih razprav« je, poleg »Slovenskega Pravnika«, edino okno, skozi katero zro tuja pravna področja, tuzemska in inozemska, v našo pravno delavnico.

»Zbornika znanstvenih razprav« je izšlo doslej devet letnikov z 59 znanstvenimi razpravami, in sicer: 14 pravnozgodovinskimi, 5 cerkvenopravnimi, 7 kazenskopravnimi, 3 civilnopravnimi, 2 negmotnopravnima, 1 pravnoppravno, 4 državnopravnimi, 2 upravopravnima, 9 narodnogospodarskimi, gospodarskopolitičnimi, oziroma statističnimi, 1 finančnoppravno, 6 pravnofilozofskimi, občepavnimi, oziroma sociološkimi in 5 razpravami s področja mednarodnega in medpokrajinskega prava.

Podpisani smo z obžalovanjem doznali, da se Zborniki naše pravne fakultete preslabo prodajajo in premalo čitajo, tako da ni zagotovljeno njih redno izdajanje v bodočnosti. Prestanek Zbornika bi pomenil neodpustno nazadovanje naše pravne kulture, ki se je razvijala doslej solidno in je od leta do leta napredovala. Zato smo sklenili, pridobiti Zborniku vsaj toliko naročnikov, da postane gospodarski samosvoj. Predavatelji pravne fakultete pa, ki pišejo v Zbornik, se bodo trudili, da razpravljajo v njem v prvi vrsti take probleme, od katerih bo imela naša praksa čim neposrednejšo korist.

V ta namen smo osnovali zgoraj imenovano novo društvo, katerega člani dobivajo Zbornik brezplačno proti plačilu članarine, ki je nastavljena tako nizko, da ne sme nikogar odbijati, in da ž njo niti niso kriti gotovi izdatki fakultete in društva. Fizične osebe plačujejo letno 40.- Din, pravne 100.- Din.

Člani društva uživajo ugodnosti tudi pri nakupu prejšnjih letnikov Zbornika, pri katerih dobe tretjino popusta; če pa naroče ves komplet (I—VIII), ki stane nečlane 410.- Din, ga dobe za 200.- Din.

Po tej obrazložitvi skromnega namena novega društva prosimo pravnike in nepravnike, da postanejo z nami vred člani društva, da bo čimprej zasigurano izdajanje Zbornika. Pristop se izvrši z vpošiljatvijo zneska 40.- Din na naslov društva (justična palača v Ljubljani), nakar takoj pošljemo letošnji Zbornik IX.

Predsednik:

Ivan Vrančič,
predsednik apelacijskega sodišča.

1. podpredsednik:

Dr. Janko Žirovnik,
predsednik odvetniške zbornice.

2. podpredsednik:

Dr. Otmar Pirkmajer,
pomočnik bana.

Slovenski Pravniki

Leto XLVII.

Ljubljana, junija 1933.

Št. 5. — 6.

Redna sodišča, njih stvarna in krajevna pristojnost po grajansko-pravdnem postopniku.

Dr. Pajnič Edvard.

(Konec)

§ 10. Stvarna pristojnost glede na vrednost pravnega predmeta.

Vobče je treba reči, da gledajo pravila o stvarni pristojnosti na bistvo sporov, za katere so pristojna sodišča določne vrste, dočim odrejajo pravila o krajevni pristojnosti (§§ 61 do 100 gr. p. p.), katero izmed sodišč dotične vrste naj sodi o konkretnem sporu.¹

Ločiti je med spori, ki spadajo že zgolj glede na vrednost pravnega predmeta pred sresko ali pred okrožno kot prvostopno sodišče, ter spori, kjer odločuje glede vprašanja stvarne pristojnosti predmet spora sam ne glede na vrednost. O vrednosti pravnega predmeta smo že govorili, kolikor namreč vpliva na način za sestavo sodišča pri zbornem sodišču prve stopnje. Pri teh sodiščih odločuje v sporih z vrednostjo pravnega predmeta do 30.000 Din sodnik poedinec, preko tega zneska pa senat trojice (§§ 5 in 6 gr. p. p.) Stvari z vrednostjo spornega predmeta do 12.000 Din spadajo v pristojnost sreskih sodišč,² vse stvari preko te vrednosti pa okrožnim (in trgovskim) sodiščem kot sodiščem prve stopnje. Mišljeni so tu zgolj imovinski spori.

Podrobne predpise o določanju vrednosti spornega predmeta vsebujejo določbe §§ 50 do 56 gr. p. p. (§§ 54—60 av. j. n.), kjer so zlasti še pravila za ocenitev spornih predmetov, ki niso določeni v gotovini. Že tukaj bi bilo treba opozoriti na to, da ni vrednost spornega predmeta, ocenjenega po določbah pravkar omenjenih predpisov vselej tudi odločilna za odmero in plačanje taks.³

2. Vrednost pravnega predmeta se presoja po glavni zahtevi ne glede na pripadke in to po trenutku, ko je pri-

spela tožba na sodišče.⁴ Kolikor ni predmet zahteve denar, je odločilna za sodišče kakor tudi za toženega tista vrednost, ki jo je navedel tožitelj v tožbi, seveda, če ni ta vrednost pretirano navedena. Kjer ni predmet spora gotovina, pa tožitelj sam ni ocenil vrednosti (§§ 51, 321 odst. 2. gr. p. p.), utegne mu sodišče vrniti v popravilo tožbeni spis (§§ 183, 184 gr. p. p.). Že v tožbi more tožitelj izjaviti, da je voljan prevzeti namesto vtoževane stvari določeni denarni znesek. V tožbi, kjer je predmet zahteve stvar, a se alternativno zahteva denarna vsota, je pa slednja odločilna za oceno pristojnosti ali za sestavo sodišča (§ 6 gr. p. p.).⁵ Če je vrednost stvari zgolj ocenjena, sodišče ni upravičeno, da v sodbi prisodi navedeno vrednost kot nekako alternativno zahtevo. Velja torej tožiteljeva dolžnost, da oceni pravi predmet, ki ni že sam ob sebi izražen v gotovini. Taka ocenitev je potrebna pri tožbah, ki jim je predmet ugotovitev (§ 323 gr. p. p.), pa tudi pri vmesnih predlogih na ugotovitev (§§ 331 in 354 gr. p. p.).⁶

Vendar ima navzlic gornjemu pravilu (§§ 49 in 26 gr. p. p.) poznejše znižanje ali zvišanje zahtevka glede vrednosti med pravdo včasih svoj vpliv na pristojnost ali vsaj na postopek. Naključna poznejša porast ali padec vrednosti nimata vpliva na pristojnost, tudi znižanje po tožitelju po vloženi tožbi ne predružači vobče pristojnosti. Pač pa ni dovoljeno zvišanje preko meje, upoštevne za dotično vrsto sodišča (§ 330 odst. 1. in 3. gr. p. p.) Sodnik poedinec pri zbornem sodišču prve stopnje ostane pristojen, najsi tožitelj zniža med pravdo glede vrednosti svoj v tožbi stavljeni zahtevek pod mejo, postavljeno za zborno sodišče. Ali tudi tedaj se ne izpremeni sestava sodišča, če se zviša zahtevek nad 30.000 Din (§§ 44 I., 6. odst. 2. gr. p. p.) Sicer postopajo sreska sodišča pri vrednosti zahteve do 500 Din po bagatelnem postopku (§§ 543 nas. gr. p. p.). Sodnik poedinec zbornega sodišča v gornjem primeru znižanja vrednosti ostane ne le pristojen, temveč tudi še dalje postopa kakor dotlej. Kadar se pa razširi med bagatelnim postopkom pred sreskim sodiščem v vrednosti zahtevkov nad znesek 500 Din, tedaj se nadaljuje razprava po rednem postopku sreskega sodišča (§ 547 gr. p. p.). To velja tudi za razpravljanje in za sodbo o vmesnem predlogu na ugotovitev,⁷ stavljenem od katerekoli stranke med bagatelno pravdo.

3. Izjemoma sme zborno sodišče uradoma preizkusiti, če morda od tožilca navedena vrednost po pravilni cenitvi ne dosega meje, ki je odločilna za pristojnost senata zbor-

nega sodišča (§ 55 gr. p. p.). A tak uradni preskus se sme vršiti zgolj pred početkom ustnega razpravljanja.⁸ Toženi utegne ugovarjati, preden se spusti v meritno razpravljanje, le pred sreskim sodiščem prenizki vrednosti, če gre za to, ali naj se razpravlja po rednem postopku ali po bagatelnem. V primeru ugovora se ugotovi vrednost po § 55 gr. p. p.

4. Na določitev vrednosti spornega predmeta utegne vplivati kumulacija več tožbenih zahtev v isti tožbi. Taka kumulacija nastane često iz sosporništva (subjektivna kumulacija), pri čemer je ločiti od materialnega sosporništva po § 112 toč. 1. gr. p. p. ono po § 112 toč. 2. gr. p. p. (oblično sosporništvo). V prvem primeru se naslanja stvarna pristojnost na vsoto vseh v glavni stvari stavljenih zahtev, ki jih uveljavlja en tožitelj ali njih več zoper več tožencev ali zoper enega toženca, kadar se vse zahteve naslanjajo na isti stvarni in pravni temelj. Seštevajo se tu po svojem bistvu različne zahteve, ne pa le ista zahteva, deljena zgolj radi tega, ker je uveljavljena po več tožiteljih ali naperjena zoper več tožencev. Kjer je pa v sosporništvu videti le nekakšno zunanje združenje po § 112 toč. 2. gr. p. p., tamkaj se ravna stvarna pristojnost edinole po vrednosti vsake zahteve posebej.⁹ Tukaj mora biti v tožbi pozvano sodišče pristojno za vsako poedino zahtevo, ki jo vsebuje tožba, sicer taka kumulacija sploh ni dopustna. Pri kumulaciji po § 112 toč. 1. gr. p. p. pa ni odločilno, če poedina zahteva ne dosega vrednostne meje za dotično pristojnost.

Pri objektivni kumulaciji (dostikrat kombinirani s subjektivno po gornjem obrazloženju) je združenih v isti tožbi več zahtev enega tožitelja zoper enega toženca ali je pa ob enem na aktivni in na pasivni strani več oseb. Le takrat, kadar se kumulirane zahteve opirajo na isti stvarni in pravni temelj, odloča skupna vsota o stvarni pristojnosti. Če je pa stvarni in pravni temelj ali povse različen, ali le sličen glede vsake posamezne zahteve, tedaj se ureja stvarna pristojnost glede vsake kumuliranih zahtev posebej. Zato v smislu § 322 gr. p. p. niti ni več potrebno, da bi bilo pravdno sodišče stvarno pristojno za skupno vrednost vseh zahtev.¹⁰

V § 50 odst. 1. gr. p. p. izrečena načela so odločilna ne le zato, če naj o kumuliranih zahtevah razpravlja senat ali sodnik poedinec zbornega sodišča prve stopnje, marveč tudi za to, če naj se razpravlja o vseh zahtevah skupaj po rednem postopku sreskega sodišča, ne pa o posameznih zahtevah po tem, o drugih pa po bagatelnem¹¹ postopku, in končno, če utegne biti dopustna revizija glede na kumula-

cijo zahtev, o katerih je bilo odločeno s sodbo (§§ 545, 596 gr. p. p.).

Kumulacijo tožbâ posebne vrste ima v mislih § 73. gr. p. p. za tožbe o imovinskopravnih zahtevah,¹² združenih s tožbo za ločitev ali razvezo zakona, dalje § 80 odst. 3. gr. p. p. Ta kumulacija ima pač svoj vpliv na vprašanje o podsondnosti, dočim seveda o seštevanju ne more biti govora.

Seveda se tudi ne seštevajo zahteve, stavljene le alternativno, ali tiste, od katerih je upoštevna ena ali druga le alternativno, ki se torej vzajemno izključujejo. Za stvarno pristojnost je odločilna po vrednosti nižja zahteva.

Na stvarno pristojnost ne vpliva, ako je spojenih več pravnih v skupno razpravljanje, za katero je odločilna le vsaka poedina tožba, a če je za eno teh tožb upravičen k razpravljanju in sojenju senat, mora razpravljati pri takem združenju tudi o tožbah, kjer bi sicer nastopal sodnik poedinec.¹³

5. Prav tako kakor doslej (§ 57 av. j. n.), bo veljalo tudi v bodoče (§ 52 gr. p. p.), da se mora v tožbah, kjer se zahteva bodisi osnovanje zastavne pravice, bodisi nje uveljavljenje s plačilom zavarovane terjatve, označiti tudi vrednost zastavnega predmeta, ko se določa pristojnost po oni vrednosti (zastavni predmet — terjatev), ki je nižja.

Ako se vtožuje prebitke (saldo), se določa vrednost po vsoti vseh zahtev, ki jih navaja tožba za utemeljitev dotičnega prebitka (salda). Pravna stvar, ki spada pred zborni sodišče prve stopnje, se ne more spraviti pred sresko sodišče s tem, da se enotna terjatev razdeli v več delov in da se na to vtožuje le en del. Kajti če se zahteva le en del glavnice, je odločilen skupni znesek še neporavnane glavnice. A seveda ni tu prezreti, da utegne postati v teh primerih sresko sodišče stvarno pristojno tudi za zahteve preko 12.000 Din po sporazumu strank.¹⁴

Škladna z že obrazloženim pravilom po § 50 odst. 2. gr. p. p. je določba, da se ob oceni vrednosti spornega predmeta ne sme odbiti vrednost onih nasprotnih storitev, ki jih je morda dolžan tožitelj.

6. Pri pravicah, koristih ali dajatvah, ki se ponavljajo in ki ne sestojajo iz denarja (§ 53 gr. p. p.: 58 av. j. ne.), je seveda potrebno (§ 51 odst. 2. gr. p. p.), da se navede vrednost v denarju najmanj za vsako leto, če se ne imenuje kar vsota, ki jo je tožitelj sprejeti voljan v odkup vseh pravic (dajatev) ali vsaj kot relutum za vsak posamezni obrok (§ 321 odst. 2. gr. p. p.). Kjer gre za zakup ali najem stvari, se jemlje kot vrednost spornega predmeta.

vsota triletne zakupnine ali najemnine. Seveda sledi iz tega pravila, da se mora vzeti kot vrednost pri krajšem kakor triletnem trajanju najma ali zakupa skupna vsota dotičnih najemnin (zakupnin).

V sporih o zakoniti preživnini (alimentaciji) tvori vrednost spornega predmeta vsoto obrokov treh let, razen če se zahteva preživnina za krajšo dobo.¹⁵ Po tem pravilu je treba jemati vrednost spornega predmeta tudi, kadar gre za píače, pokojnine, dosmrtné rente (§ 502, 2. stav. gr. p. p.). Sicer se vzame pri časovno neomejeni dobi trajanja dvajsetletni znesek koristi ali storitev, pri nedoločeni dobi ali pri dobi, omejeni na življenje pa le desetletni znesek. V primerih določenih dob velja, da se seštejejo vse bodoče koristi ali dajatve, vendar ta vsota ne sme doseči nikdar dvajsetkratni znesek za eno leto. V vseh teh primerih je važno, da trajajo take storitve ali koristi daljšo dobo, a se med tem redno periodično ponavljajo.¹⁶

7. Kjer je predmet spora izvršitev kakšnega dela, dopustitev, opustitev ali izjava volje, utegne biti imovinska vrednost potrjena že pred vložitvijo tožbe ali oblastveno ali pa še češče pogodbeno,¹⁷ sicer mora tožitelj že v tožbi navesti svojo korist (interes) v denarnem znesku.¹⁸

8. Po čl. 14. toč. 1. uv. z. je za področje apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu ostal veljaven z. o opominjevalnem postopku z dne 27. aprila 1873. drž. zak. šte. 67, to pa s poznejšimi izmenjavami in dopolnitvami,¹⁹ zlasti po uredbi z dne 15. aprila 1924. Sl. Nov. 12. maja 1924, šte. 106/XXIII. (Ur. list z dne 17. maja 1924, šte. 144/55.) Po tej uredbi je določena vrednost terjatve, glede katere je še moči izposlovati pogojno plačilno povelje z zneskom ne nad 6250 Din.

Že na tem mestu bodi poudarjeno, da menične in čekovne stvari, za katere veljajo glede postopka posebni predpisi (§§ 649 do 654 gr. p. p.), ne spadajo več ne glede na njih vrednost k izključni stvarni pristojnosti²⁰ trgovinskih sodišč ali okrožnih kot trgovinskih sodišč. Odslej se razteza stvarna pristojnost sreskih sodišč v vseh primerih vrednosti spornega predmeta do 12.000 Din tudi na izdajanje plačilnih nalogov ne le v mandatnem (§ 643 gr. p. p.), marveč tudi v čekovnem in v meničnem postopku in s tem v zvezi na spore, ki nastanejo na podstavi ugovorov podanih zoper plačilne naloge.

9. Zgoraj je bilo že povedano, da spadajo glede na vrednost pravnega predmeta nad 12.000 Din vsi taki spori pred okrožna sodišča kot sodišča prve stopnje, tu pa razpravlja in sodi le v sporih do vključne vrednosti 30.000 Din

sodnik poedinec, preko tega zneska pa senat. Nekateri teh imovinskih sporov spadajo po svojih drugih bistvih pred trgovinska sodišča ali pred trgovinske senate okrožnih sodišč, odnosno pred dotične sodnike poedince, kadarkoli ne presega vrednost pravnega predmeta zneska 30.000 Din. K takim sporom je treba pristevati predvsem že gori navedene spore iz meničnih in čekovnopravnih zahtev, kolikor presega vrednost 12.000 Din. Razen tega šteje semkaj § 47 I. toč. 1. do 3. gr. p. p. (§ 51 odst. 1 toč. 1.—2. av. j. n.) razne druge trgovinske stvari v širjem pomenu besede, novi grajsko pravdni postopnik se očitvidno naslanja na bodoči edinstveni trgovinski zakonik. K temu bodi še omenjen predpis § 47 I. toč. 1. gr. p. p., da je dotični posel na strani toženega trgovca trgovinski posel, ne da bi bilo (kakor doslej) tudi potrebno, da je dotični toženi trgovec tudi vpisan v trgovinski vpisnik.²¹ Predpisi po § 47 I. toč. 2. in 3. gr. p. p. so po svojem bistvu le deloma²² skladni z določbo § 51 toč. 2. av. j. n. Končno so na področju apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu pristojna še nadalje obrtna sodišča glede tistih trgovinskih uslužbencev, ki so sluge.²³

Pred rudniške senate okrožnih sodišč (ali pa pri vrednosti do 30.000 Din pred sodnika poedinca teh zbornih sodišč prve stopnje) spadajo glede na vrednost pravnega predmeta nad 12.000 Din vsi spori, ki se tičejo pravnega temelja, naslonjenega na rudarske zakone (§ 48 odst. 1. gr. p. p.).²⁴

Opozorili smo že na to, da smejo stranke v sporih vseh gorenjih vrst navzlic vrednosti pravnega predmeta nad 12.000 Din sporazumno prorogirati sreska sodišča (§ 101 gr. p. p.). Paziti je še na to, da rešujejo prizive zoper sodbe sreskih sodišč zgolj tedaj trgovinska sodišča ali trgovinski, rudniški senati okrožnih sodišč, kadar kažejo na to prvostopne sodbe s pristavkom po §§ 541, 581 gr. p. p.

10. Vrednost spornega predmeta, določena v smislu pravil §§ 49 do 55 gr. p. p. po prizivnem sodišču v sodbi, s katero potrjuje prvo sodbo (§ 594 odst. 3. gr. p. p.) ima tudi svoj pomen glede možnosti, da se vloži zoper prizivno odločbo še revizija. Le če prekorači ta vrednost brez vseh pripadkov, znesek 5000 Din,²⁵ je dopuščena revizija zoper sodbo prizivnega sodišča, pri čemer so že izvzeti v § 596 odst. 5 gr. p. p. nastali primeri.

Končno je treba še pripomniti o pravih pred sreskimi sodišči, da po novem grajskopravdnem postopniku n i nikjer u k a z a glede takih pravi, najsi bi v poedinih primerih znašala vrednost pravnega predmeta celo nad 12.000

Din, da morajo biti stranke zastopane po odvetnikih, kakor hitro prebivata na kraju sreskega sodišča najmanj dva odvetnika.²⁶

(Prip. k § 10.)

¹ Tudi zakoniti predpisi o krajevni pristojnosti se mestoma ozirajo na stvarno pristojnost (§§ 74 odst. 2., 75, 82, 88, 90 gr. p. p.).

² Po z. o pristaniških kapetanijah z dne 30. marca 1922. Sl. Nov. 30. avg. 1922. št. 171/LXV (§ 49) so sreska sodišča glede odškodninskih sporov stvarno pristojna šele pri vrednosti pravd. predmeta od 3000 do 12.000 Din. Po z. o lovu, z dne 5. dec. 1931, Sl. Nov. 6. decembra 1931. št. 285/A-XCIV (§ 58) pripadajo rednim sodiščem v odločitve šele spori za odškodnino od lova in divjačine, ki presegajo 1000 Din.

³ Z. o sodnih taksah z dne 30. maja 1930. Sl. Nov. 17. junija 1930. št. 134/L (§10. odst. 5.) v zvezi s pravilnikom o izvršitvi z. o. s. t. z dne 11. junija 1930. Sl. Nov. 17. julija 1930. št. 134/L (čl. 27 do 36). Glej Goršič kom. k § 143. gr. p. p. str. 460 do 466.

⁴ Pripadki: obresti, pravdni stroški, odškodnina po § 504 gr. p. p. utegnejo sami zase biti predmet zahtevka (Goršič kom. k § 49 gr. p. p. prip. ad 2.).

⁵ Ločiti je med facultas alternativa in obligatio alternativa: § 506 gr. p. p. Glej Goršič kom. str. 350 (k § 51. odst. 1. gr. p. p.).

⁶ § 331 odst. III. gr. p. p. Sestava zbornega sodišča se pa ne izpremeni zaradi takega vmesnega predloga na ugotovitev. (§ 6 odst. 2. gr. p. p.)

⁷ §§ 331, 354 odst. 2. gr. p. p. V glavni stvari se nadaljuje postopanje po pravilih bagatelnega postopka.

⁸ V § 55 gr. p. p. je omenjeno le »ustno razpravljanje«, ne pa sporno ustno razpravljanje. Mora se torej izvršiti to raziskovanje že pred početkom razprave na prvem naroku. Po tej dobi ni zaključen ugovor stvarne pristojnosti po tožencu (§§ 101 odst. 3, 41, 335 c. pr. p.) Glej Goršič kom. pripom. k §§ 55 in 56 gr. p. p. Sicer je določba § 55 gr. p. p. proti § 60 av. j. n. v pravkar navedenem oziru utesnjena. Prim. še § 14 toč. 1. Z. s. taks.

⁹ Če je n. pr. v isti tožbi združenih na strani več tožiteljev zoper enega toženca več zahtev na plačilo nujnih deležev, katerih nobeden ne presega zneska 12.000 Din, je tu govoriti le o sosporništvu po § 112 toč. 2. gr. p. p. in je pristojno sresko sodišče, ker se vrednosti ne seštejejo. (Tu je več le sličnih, a individualno ločenih pravnih temeljev.)

¹⁰ Prim. §§ 55 av. j. n. in 227 av. c. pr. r., ki sta se glasila nekoliko drugače kakor ustrezna §§ 50 odst. 1. in 322 gr. p. p. Sicer so § 55 av. j. n. v praksi razlagali tako, da mora biti pozvano pravdno sodišče stvarno pristojno ne le za vsako poedino kumulirano zahtevo, temveč tudi za njih vsoto. Kumulacije niso dopuščali, če združene zahteve niso slonele na istem stvarnem in pravnem temelju.

¹¹ Bagatelni postopek ni kakor n. pr. mandadni, menični, rabokupni, posebne vrste postopek, zato ni izključena pri sreskem sodišču kumulacija (po § 322 gr. p. p.) zahtev, ki se na sebi ali razpravljajo po rednem

postopku pred sreskimi sodišči z zahtevami, kjer treba bagatelno razpravljati. Drugo vprašanje pa je (§§ 544, 546 in 595 in § 252 gr. p. p.) ali je taka kumulacija z združenim razpravljanjem vedno praktična. Sicer po § 543 odst. 2. gr. p. p. ni dopustno razpravljati o zahtevah, ki se tičejo stvarnih pravic na nepremičninah po bagatelnem postopku.

¹² Izvirni tekst gr. p. p. razločuje med »zahtevom« (§§ 50, 322, 73, 80 gr. p. p.) in »traženjem« (§ 321 gr. p. p.), a uporablja slovenski prevod graj. pravd. postopnika za oboje izraz »zahtevke« (nemški »Anspruch« in »Begehren«).

¹³ § 251 odst. 2. gr. p. p. ki ustreza § 187 (227) av. c. pr. r. v besedilu § 6 z. 30. januarja 1922. Sl. Nov. 105/XVIII.

¹⁴ §§ 44, 94 in 101 gr. p. p. Nadaljnje kazuistične primere k § 50 odst. 2. gr. p. p. iz judikature navaja Goršič kom. str. 349.

¹⁵ To novo pravilo — § 53 odst. 3. gr. p. p. je posneto § 6 toč. 5. madj. c. p. p.

¹⁶ Kakor je bilo omenjeno že uvodoma tega članka (1.) niso po določbah § 53 gr. p. p. ocenjene vrednosti spornih predmetov odločilne za odmero in plačanje taks — glej pripombo št. 3 k § 10. te razprave.

¹⁷ Oblastveno n. pr. v tarifih, ki določajo za posamezna dela pavšalne nagrade; pogodbeno n. pr. kot kupnino za nepremičnino, ki jo hoče imeti žitelj (kupovalec) izročeno v last.

¹⁸ § 54 gr. p. p., ki slove (srednji stavek) drugače kakor ustrezni § 59 av. j. n.

¹⁹ Goršič kom. str. 60 prip. k čl. 14 toč. 1. uv. z., kjer je tudi natisnjen tekst zakona, kakor je doslej in bo odslej v veljavi.

²⁰ §§ 45. in 47. I. toč. 4. gr. p. p. Kraj. pristojnost § 86 gr. p. p.; a prim. še § 90 odst. 1. men. z. in § 23 ček. z. Po madj. in bos. herc. c. p. p. je bilo že doslej prav tako urejeno.

²¹ Glede zadrug: z. o zadruhah drž. uslužbencev z dne 18. januarja 1932. Sl. Nov. 5. febr. 1932. št. 27/XI.

²² Glej § 47 II. toč. 3—5. gr. p. p. Kraj. pristojnost k § 47 I. toč. 3. (§ 39. toč. 2. uv. z. k av. trg. z.) § 82 gr. p. p. Seveda so zborna sodišča prve stopnje, kjer se vodi trg. vpisnik, le tedaj stvarno pristojna, če presega vrednost pravnega predmeta 12.000 Din, sicer so pristojna sreska sodišča na sedežu tega zbornega sodišča.

²³ Čl. 4. toč. 18. uv. z. in av. z. z dne 27. sept. 1896 drž. z. 218 in §§ 434 odst. 3., 428 z. o obrtih z dne 5. nov. 1931. Sl. Nov. 9. nov. 1931. št. 202/LXXXI. Prim. § 176. hrv. ogr. obrtnega zakona in čl. 31. uv. z.

²⁴ Določba § 46 toč. 5. gr. p. p. ni potrebna že glede na §§ 44 toč. 3 — 6 in 48 odst. 1. gr. p. p.

²⁵ Prizivna sodba izreka, ali presega vrednost predmeta odločbe 5000 Din.

²⁶ § 29 odst. 1. stav. 2. av. s. p. r. in § 128 odst. 1. načrta gr. p. p., ki je določal tu celo mejo 3000 Din za relativno prisilno zastopstvo po odvetnikih. (Prim. še §§ 559 odst. 2., 561, 562 odst. 2., 614 gr. p. p.)

§ 11. Izključna stvarna pristojnost ne glede na vrednost pravnega predmeta.

1. Sresko sodišče je izključno pristojno glede vseh v § 49 toč. 2. do 8. av. j. n. navedenih sporov (§ 44 toč. 2. do 8. gr. p. p.). Delovanje sreskih sodišč se tudi ne spremeni po § 49. odst. 2. av. j. n., ki soglaša s § 44 odst. 2. gr. p. p. V sporih o poljskih služnostih je doslej bila odločilna pri nas za stvarno pristojnost cenilna vrednost, odslej spadajo pa taki spori po § 44, toč. 9. gr. p. p. v odločitev sreskim sodiščem ne glede na vrednost pravnega predmeta, ki sme torej presegati znesek 12.000 Din.¹ V pristojnost sreskih sodišč po § 44, toč. 10. gr. p. p. spadajo še vsi spori, ki jih odkazujejo tjakaj posebni zakoni. Omeniti je treba zlasti opominjevalni postopek (po čl. 14, toč. 1. uv. z.) ter opozoriti na primere, kjer nastopajo redoma v pravnih sreska kot izvršilna sodišča po določbah zakona o izvršbi in o zavarovanju.²

K taksativno v § 44 gr. p. p. navedenim vrstam stvarne pristojnosti sreskih sodišč je treba še pristaviti, da ni dopustna prorogacija zbornega sodišča prve stopnje po sporazumu strank (§ 101 gr. p. p.). Zgoditi se pa utegne, da pride stvar, ki spada po § 44 gr. p. p. pred sresko sodišče k zbornemu sodišču prve stopnje. Tu sme toženi ugovarjati nepristojnost pač še med vso ustno sporno razpravo (§ 335, odst. 2. gr. p. p.). Če je na tak ugovor odločilo zborni sodišče, da je stvarno pristojno, ali če je brez vsake odločbe o tem, kadar ni bil podan ugovor, po ustni razpravi z obema strankama stvar razsodilo, tedaj se odločba ali sodba zbog tega, da je podana ničnost po § 571, toč. 3. gr. p. p., ne smeta več pobijati (§ 41, II. gr. p. p.).³

2. Izključna stvarna pristojnost zbornih sodišč prve stopnje je urejena v §§ 46 do 48 gr. p. p. deloma tako, kakor doslej po §§ 50 do 53 av. j. n. Sicer bi bilo domnevati po besedilu pravkar omenjenih določb gr. p. p. v odstavkih, tikajočih se izključne stvarne pristojnosti zbornih sodišč prve stopnje, da razpravljajo in sodijo v vseh teh primerih zgolj senati. Toda tu nastopa vendarle v vseh imovinskopravnih sporih (ne pa tudi v tkzv. statusnih ali sličnih) pri vrednosti pravnega predmeta ne nad 30.000 Din sodnik poedinec zbornega sodišča. Dočim je torej v takih imovinskopravnih sporih pri vrednosti nad 30.000 Din moči, da se stranke zedinijo po § 6., odst. 4. gr. p. p. na sodnika poedinca, pa vendar ni mogoče takih sporov prenesti na sreska sodišča. Mogoče je tudi izpodbijati pristojnost civil-

nega, trgovinskega (trgovinskega sodišča) in rudniškega senata ter so možne odločitve senata §§ 57 do 60 gr. p. p. (§§ 41 II., 357 gr. p. p.).

A. Pred okrožna sodišča spadajo ne glede na vrednost pravnega predmeta predvsem spori, opisani v § 46 toč. 1. — 3. gr. p. p. v soglasju z določbami § 50., toč. 1. do 3. av. j. n.⁴ Tukaj je treba opozoriti, da spadajo bračni spori pred redna sodišča (deloma ne glede na veroizpoved) le na področju apelacijskih sodišč v Ljubljani, v Splitu ter v Novem Sadu. V čl. 6. uv. z. je pooblaščen minister pravde, da s posebno uredbo predpiše postopek za bračne spore v teh področjih v skladu z novim grajanskopravnim postopnikom.⁵

Okrožno sodišče je izključno pristojno (§ 46, toč. 3. gr. p. p.) za spore v pogledu na vzdrževanje žene, če zakonca ne živita v skupnosti. Semkaj spadajo tudi spori zaradi ločenega bivališča (§§ 91 in 93 o. d. z.). Poznejša določba § 73 gr. p. p. omenja tudi možnost kumulacije tožbe o imovinskopravni zahtevi iz bračnega razmerja s tožbo o razvezi ali ločitvi. Krajevna pristojnost zaradi teh sporov je urejena v §§ 73 in 98 gr. p. p.

Novo so določbe § 46., toč. 4. do 6. gr. p. p., manjkajo pa naravno določbe § 50, toč. 4. in 5. av. j. n., na kar smo že zgoraj opozorili. Najvažnejša je določba § 46, toč. 4. gr. p. p., ki dodeljuje v izključno stvarno pristojnost okrožnim sodiščem vse spore o povračilu škode, ki jo store državljanom državni ali samoupravni organi z nepravilnim izvrševanjem službe. Podsodnost glede teh sporov urejuje § 76 gr. p. p.

Po čl. 47, toč. 1. uv. z. je bil izmenjan peti odstavek čl. 25. z. s. r. s., ki je določal, da so veljavne določbe tudi za osebe, ki sicer niso sodniki, a vrše sodnijsko oblast po z. u. r. s. Po dopolnitvi pa slove ta zadnji odstavek, da spadajo tu sem organi sodne pisarnice in sluge (osebe, ki vrše sodnozvanične posle), dalje sodni komisarji (javni notarji), uradniki davčnih (depozitnih) uradov in državne hipotekarne banke kot sodnih depozitarjev. Tožbe te vrste se smejo obračati zoper državo ter dotični organ kot sospornike po § 112, toč. 1. gr. p. p. Po §§ 78 z. o drž. uradnikih (z dne 31. marca 1931. Sl. Nov. 1. aprila 1931. št. 73/XXII.) in § 80 z. o drž. prometnem osebju (z dne 22. junija 1931. Sl. Nov. 1. junija 1931. št. 146/XLVIII) so pa bile določbe čl. 25. z. s. r. s. v gori navedenem besedilu ter § 76 gr. p. p. deloma derogirane, o čimer bo še govor.⁶

V očigled določbam § 48 gr. p. p. prav za prav predpis § 44, toč. 5. gr. p. p. glede rudniških stvari nima pravega po-

mena. Kar se tiče končno onih sporov, ki jih odkazujejo posebni zakoni v izključno stvarno pristojnost okrožnim sodiščem (§ 46., toč. 6. gr. p. p.) bi bilo treba opozoriti na čl. 4., toč. 14. uv. z., po katerem ostanejo obvezni predpisi o pristojnosti za spore v konkurzih in glede prisilne poravnave izven konkurza (§§ 62, 64, 122 — 125, 126, 182 steč. z. in §§ 4 do 6 z. pris. porav.) dalje na odredbo § 62, odst. 3. z. o. zaščiti avtorskega prava.⁷

B. Izključno so stvarno pristojna trgovinska sodišča odnosno okrožna kot trgovinska sodišča (trg. senati okrož. s.) za stvari⁸ naštete v § 47, odst. 2., toč. 1 — 5 gr. p. p. Dočim so spadale po § 51, odst. 1., toč. 2. av. j. n. vse trgovinske stvari, naštete v § 39, toč. 1. in 3. uv. z. k av. trg. z. pred trgovinska sodišča (okrož. kot trg. sodišča) zgolj glede na vrednost, presegajočo določeno mejo (6250 Din), našteva sedaj § 47 II., toč. 3., 4., 5. gr. p. p. vse te stvari kot take, pri katerih ni več upoštevana vrednost pravnega predmeta glede njih izklj. stvarne pristojnosti. Pač pa odloča sedaj, kakor smo že omenili, v tem pogledu vrednost pravnega predmeta pri meničnihopravnih in čekovnih stvareh.

Med spore, za katere so izključno stvarno pristojna gorenja zborna sodišča ne glede na vrednost pravnega predmeta, spadajo spori, ki se tičejo zaščite in rabe izumkov, vzorcev, modelov in žigov, a s pridržkom »kolikor ni o tem drugih odredb« (§ 51, toč. 4. av. j. n.). Ti omenjeni predpisi so v zakonu o zaščiti industrijske svojine.⁹ Po teh predpisih so vobče sodišča pristojna le za rešitev tožba zaradi oškodovanja, ali če je upoštevana razlastitev izumkov, dočim nastopa sicer uprava za zaščito industrijske svojine v Beogradu. Tukaj je treba poudariti še stvari, ki spadajo pred trgovinska sodišča ali trgovinske senate na podlagi določb zakona o nečedni tekmi (ilojalni konkurenci)¹⁰ in na av. z. o odgovornosti železnice za telesne poškodbe, ki je še veljaven po določbi čl. 14., toč. 2. uv. z.

Glede pomorskopravnih stvari je ostalo pravilo § 51, toč. 5. av. j. n. (sedaj § 47 II. toč. 2. gr. p. p.). Ustrezna določba se pozivlje prav tako kot na izjemo na nekatere spore, ki spadajo v izključno stvarno pristojnost sreskih sodišč (§ 44, toč. 5. gr. p. p.).¹¹

Kar se tiče sporov v rudniških stvareh, ki spadajo ne glede na vrednost spornega predmeta pred rudniške senate (§ 6. gr. p. p.) okrož. sodišč (§ 15 z. u. r. s.), je le opomniti, da ostane pri nas vse, kakor je bilo (§ 53 av. j. n. je soglasen s § 48 gr. p. p.).

(Prip. k. § 11.)

¹ Bagatelni postopek v takih primerih po § 543, odst. 2. gr. p. p. ni dopusten.

² §§ 21 in 36, odst. 3. (34, odst. 2. in 35, odst. 2), 195, 212 izv. z. V novem izvršilnem postopniku ni več določbe, ustrezne § 368 av. izv. r. Goršič kom. k § 44, toč. 1. gr. p. p.

³ Ničnost bo moči uveljaviti pač proti zamudnim sodbam po §§ 492 in 494 gr. p. p. Kumulacija zahtev zoper predpis § 322 gr. p. p. utegne biti mnogokrat iz razlogov pravnice ekonomije zelo praktična in tedaj bo določba § 41 II. gr. p. p. dobrodošla, n. p. kadar je kumulirana v isti tožbi zahteva temeljem z dne 5. marca 1869. drž. z. št. 27. (čl. 14., toč. 2. uv. z.) z zahtevo na povračilo stvarne škode, ki ne presega zneska 12.000 Din.

⁴ §§ 1 — 3 z. o ureditvi šerijatskih sodišč z dne 10. marca 1929. Sl. Nov. 28. marca 1929. št. 73/XXIX. Nesporni postopek v stvareh po §§ 90, 148, 1221 o. d. z. Goršič kom. k § 1 gr. p. p. (III toč. 3, 4, 5).

⁵ V § 128, odst. 2. gr. p. p. je vendarle urejeno, da v bračnih sporih ni potrebno zastopanje po odvetnikih, dočim je prvotni načrt gr. p. p. vseboval v §§ 696 do 716 vsa pravila o postopku s predpisi o začasnih odredbah v bračnih stvareh.

⁶ Glej Goršič kom. k § 76 gr. p. p. str. 374 — 377.

⁷ Z. z dne 26. dec. 1929. Sl. Nov. 27. dec. 1929. št. 304/CXXIX.

⁸ Za vprašanje, če naj razpravlja in sodi senat ali sodnik poedinec, je pa odločilen § 6. gr. p. p.

⁹ Zakon z dne 17. febr. 1922. Sl. Nov. 28. marca 1922. št. 69/IX z izmenami in dopolnitvami z dne 27. aprila 1928. Sl. Nov. 23. maja 1928. Sl. Nov. št. 116/XXXIX (§§ 15, 16, 20, 36, 48, 143 — 145, 147, 153) Goršič. kom. § 1. II. A. 2. str. 166. nasl. ter str. 341.

¹⁰ § 21 z. z dne 4. aprila 1930. Sl. Nov. 11. aprila 1930 št. 83/XXXII. Kraj. pristojnost: § 22 istega zakona.

¹¹ Pomorsko sodstvo vrše okrožna sodišča na Sušaku (§ 3. novele k uv. z. z dne 27. dec. 1932.) v Splitu in Dubrovniku (§§ 28 in 30 z. u. r. s.).

§ 12. Občna krajevna pristojnost (podsodnost).

1. Predpise o krajevni podsodnosti vsebujejo §§ 61 do 101 gr. p. p. prilično tako obširno kakor §§ 65 nasl. av. j. n. Toda tudi v tem poglavju je treba ugotoviti važna predružačenja novega grajanskopravnega postopnika. Ne le na tem mestu, marveč tudi sicer predpisuje gr. p. p., na katero od stvarno pristojnih sodišč se je obračati s posameznimi predlogi izven pravnice in pred njih početkom (§ 480., odst. 3. gr. p. p.) ali v postopku pred razsodišči (§§ 677, 680, 692 gr. p. p.), dalje s tožbami za obnovo, zbog ničnosti (§§ 626 gr. p. p. Čl. 5. uv. z.).

Sicer so predpisi o podsodnosti izvršilnih sodišč v §§ 21, 24, 35, 36, 195, 212 odst. 2. izvrš. z., dalje (čl. 14., toč. 14. uv. z.) v stečajnem zakonu in v z. o prisilni poravnavi (§§ 62 do 64, 6 do 9, 13 do 19, 42 itd. steč. z. in 33 itd. z. pris. por.).

V veljavi so ostali po izrečnih ali zmiselnih določbah čl. 2., 3., 14. uv. z. tudi še prepisi o podsodnosti po § 3. z. 5. marca 1869. drž. z. št. 27, po § 9. z. 9. avgusta 1908. drž. z. št. 162 (ki ga pa čl. 14 uv. z. ne omenja), po § 23 z. o obrtnih sodiščih (čl. 4 toč. 18 uv. z., z dne 27. novembra 1896. drž. z. št. 218), po § 6 z. z dne 27. aprila 1896 drž. z. št. 70 (posli na obroke: čl. 20 uv. z.).

Omeniti je treba še določbe o podsodnostih, ki so v novejših zakonih, veljavnih za vso državo. To so med drugimi zlasti določbe: čl. 22. z. o narodni banki (z dne 17. junija 1931. Sl. Nov. 20. junija 1931., št. 137/XLV); čl. 49. z. o priv. agrarni banki (z dne 16. aprila 1929. Sl. Nov. 22. aprila 1929., št. 94/XXXIX); podsodnosti iz potniških in tovornih pogodb z železnico: § 100, odst. 3. uredbe o prevozu potnikov in blaga po železnicah kraljevine Jugoslavije (z dne 25. aprila 1925. Slov. Nov. št. 185/LX iz l. 1929., čl. 42 mednarodne konvencije o prevozu... (z dne 29. septembra 1928. Sl. Nov. 29. novembra 1928. 226/LXXIV); dalje § 90 odst. 1. menič. z. in § 23 toč. 15. z. o čeku; §§ 29 in 32 z. advok.; čl. 90 z. o zračni plovitbi (z dne 22. februarja 1928. Sl. Nov. 3. marca 1928. št. 50/XIII); § 22 z. o neljalni konkurenci (z dne 4. aprila 1930. Sl. Nov. 11. aprila 1930. št. 83/XXXII.).

Razločujemo pa med upoštevnimi podsodnostmi o b č n o (§§ 61 do 72 gr. p. p.) o d p o s e b n e (§§ 73 do 100 gr. p. p.). Ta pa je zopet izključna (§§ 73 do 82 gr. p. p.) ali elektivna (p. po izboru): §§ 83 do 100 gr. p. p.). V §§ 97, 98 gr. p. p. je govor celo o neki nadomestni (subsidiarni) podsodnosti. Že tukaj bodi poudarjeno, da naziva izključne podsodnosti nikakor ni umeti tako, kakor se mora pojmovati izključna stvarna pristojnost. Glede vsake vrste podsodnosti in tudi o izključni podsodnosti velja, da se utegne po § 101 gr. p. p. redoma¹ sporazumno spremeniti v drugo, dočim velja glede izključne stvarne pristojnosti baš nasprotno.

2. Občna podsodnost se naslanja na toženčevo sedanje ali poslednje domovališče (domicil) ali bivališče v naši državi (§§ 61 do 63. gr. p. p.: §§ 65 do 67 av. j. n.). Tožencev, ki so fizične osebe, se tičejo še določbe §§ 64 do 65 ter §§ 68 do 72 gr. p. p. Glede naših državljanov, živečih stalno v inozemstvu kot uradniki ali uslužbenci naše države velja, da obdrže ono podsodnost, ki so jo imeli, dokler so

živeli v naši državi. V drugem primeru (n. pr. če je naš državljan imel stalno prebivališče že od nekdaj, posebno pred nastankom naše države v inozemstvu) se določi občna podsodnost po domovinski pripadnosti. Če pa slednja ni določljiva, odredi podsodnost kasacijsko sodišče. Glede oseb v vojaški službi ali pri orožništvu, finančni ali obmejni straži,² je pristojno sodišče edinice ali neposredne komande (garnizije), kateri pripadajo te osebe. Ta podsodnost traja, dokler ni dospela dotična oseba v novi službeni kraj. Glede vojaških oseb, bivajočih v inozemstvu, odloča o podsodnosti sedež njih tuzemske komande ali poslednje garnizije³.

Dočim glede občne podsodnosti za zakonsko ženo in otroke odločuje (kakor doslej) domovališče ali bivališče moža ali očeta vse dotlej, dokler ne preстане zakon po mo-
ževi smrti ali z razvezo ter zakonca nista ločena od mize in postelje, odnosno dokler ne preстане očetova oblast nad otroki. Za primer, da je žena sama ostala v tuzemstvu, velja določba § 69 odst. 2. gr. p. p., slična § 79, odst. 2. av. j. n., toda s to spremembo, da je pristojno za ženo sodišče v kra-
ju njenega stalnega bivališča, dokler ne začneta zakonca na novo skupnega zakonskega življenja. Glede maloletnih otrok po prestanku očetove oblasti ter oseb, ki so pod skrb-
stvom, je pristojno sodišče v kraju onega oblasti, ki je po-
klicano, da vodi varuštvo ali skrbstvo in ni več odločil en očetov domicil (§ 71 av. j. n.). Glede maloletnih nezakonskih otrok je krajevno pristojno kakor doslej (§ 71 gr. p. p.: § 72 av. j. n.) ono sodišče, kojega podsodnosti pripada nezakonska mati (torej je odločilno naravno ali preneseno domovališče matere: §§ 69 — 71 gr. p. p.).

3. Kar se tiče podsodnosti pravnih oseb, zavzema prvo mesto država, glede katere je pristojno ono sodišče, kjer je sedež javnega organa, ki je kakorkoli poklican, da zastopa državo v dotični sporni stvari. Za banovine, sreze in občine je pa odločilen sedež uprave teh samoupravnih teles.⁴

V § 67 gr. p. p. (§ 75, odst. 1. av. j. n.) je odločilen za podsodnost javnih trgovinskih, komanditnih in delniških družb, raznih drugih družb in še drugih pravnih oseb sedež njih uprave, kolikor ni urejeno s posebnimi predpisi kako drugače.⁵ Kot potrebno dopolnitev k § 67. pojasnjuje (novi) § 68 gr. p. p., da je ono sodišče, ki je krajevno pristojno za tožbe zoper pravno osebo, pristojno tudi za tožbe, ki jih vlaga ta pravna oseba zoper svoje člane iz razmerja članstva in narobe.

(Prip. k § 12.)

¹ Na nekatere izjeme je opozorjeno v pripombi št. 4 k § 9 te razprave. Tako je n. pr. povsem pogrešno, da imajo ponekod v § 32 z. o advok. določeni forum kot izključen v tej smeri, da ga ni mogoče prorogirati.

² Goršič kom. k § 65 str. 362.

³ Glede žen in otrok pod oblastjo oseb mišljenih v §§ 64, 65 velja § 72 gr. p. p.

⁴ Prim. § 76 gr. p. p. o izključni podsodnosti glede tožba na povračilo škode zoper državo odnosno državne in samoupravne organe.

Po § 9. z. o organizaciji finančne uprave (z dne 7. decembra 1929. Sl. Nov. 10. decembra 1929., št. 290/CXX) zastopajo sedaj državna pravobranilstva državo v njenih imovinskopravnih stvareh. O tem zastopanju došlej veljavni predpisi obdrže svojo moč do razglasitve edinstvenega bodočega zakona o državnem pravobranilstvu (Goršič kom. k čl. 8 toč. 1. in 2. uv. z. str. 51—57; § 128 odst. 3. gr. p. p.)

⁵ Glej v uvodu tega članka (§ 12) omenjene zakone te določbe glede narodne banke in priv. agrarne banke.

§ 13. Izključna podsodnost.

1. Od občne podsodnosti razločuje gr. p. p. o s e b n o, ki je ali izključna ali pa podsodnost po izboru. Za podsodnost posameznih oseb so odločilne namreč v poedinih vrstah sporov še druge — posebne okolnosti — kakor po zgoraj glede občne podsodnosti navedene, navezane ali na dotične osebe (tudi tožilca) ali na sam predmet spora. Če tožilec nima pravice do izbora, tedaj gre za izključno podsodnost, toda kakor smo že čuli, ta delitev med podsodnostmi nima tega pomena, da bi bilo strankam zabranjeno po § 101 gr. p. p. prorogirati drug forum.

2. B r a č n i s p o r i so v § 73 gr. p. p. širje pojmovani kakor v določbi § 46 toč. 2. gr. p. p.,¹ ker spadajo semkaj tožbe ne le radi razveze in ločitve zakonov, marveč tudi tožbe, kjer so spojene s pravkar omenjenimi tožbe o imovinskopravnih zahtevah iz bračnega razmerja ali pa tudi samostojne imovinske tožbe slednjega značaja. Ni nujno potrebno, da bi se krila podsodnost po § 73 gr. p. p. z občno glede obeh zakoncev. Dogaja se često, da povzroči vložitev ene gorenjih tožb vprav okolnost, da je zakonski mož zapustil svoje domovališče ali bivališče v naši državi. Tudi za inozemski zakonski par, kolikor je imel poslednje skupno bivališče v naši državi, velja izključna podsodnost po § 73 gr. p. p.

Za te vrste sporov je še subsidiarna podsodnost po § 98 gr. p. p., ki ima mesto tedaj, kadar ni moči določiti pod-

sodnosti po § 73 gr. p. p., ali kadar je treba tožiti zakonskega moža, ki je bil kot tak zapustil naše državljanstvo.²

3. Izključna podsodnost v z a p u š č i n s k o - p r a v n i h sporih je urejena v § 74 gr. p. p. bistveno tako, kakor v § 77 av. j. n.³ Ujema se približno z dosedanjo po § 79 av. j. n. tudi določba o podsodnosti glede tožb, ki jih vlagajo s o d n i k i ali ki jih vlagajo zoper sodnike (§ 75 gr. p. p.). Glede te podsodnosti pač po sebi umevno izjemoma prorogacija ni dopustna, izključuje pa občno podsodnost toženega sreskega sodnika ali predsednika okrožnega sodišča, odnosno občno podsodnost tistih oseb, zoper katere omenjeni sodniki vlagajo tožbe. To pa le takrat, kadar bi bilo treba vložiti tožbo na sodišču, kjer — ali v čigar območju posluje dotični sreski sodnik ali predsednik okrožnega sodišča. Ne velja pa ta podsodnost za sodnike in za predsednike višjih sodišč in tudi ne za rodbinske člane v § 75 gr. p. p. mišljenih sodnikov.⁴ Pač pa je odločilen § 75 gr. p. p. ne le za spore, započete s tožbami, temveč n. pr. tudi za izdajanje plačilnih povelj po opominjevalnem postopku.

Glede postopka pred sodnikom poedincem dotičnega okrožnega sodišča je treba opozoriti na predpis čl. 23. uv. z., po katerem se pretresajo bagatelne stvari in rešujejo tožbe radi motene posesti po določbah §§ 543 nasl. gr. p. p., sicer pa je odločilen postopek za zborna sodišča prve stopnje. V sporih, spadajočih sicer v stvarno pristojnost sreskih sodišč, ni treba, da so stranke zastopane po odvetnikih.

4. Skladno ureditvi stvarne pristojnosti za spore o poplačilu škode, ki jo store državljanom državni ali samoupravni organi z nepravilnim izvrševanjem službe (§ 46 toč. 4. gr. p. p.), odreja § 76 gr. p. p. kot krajevno pristojno tisto okrožno sodišče, kjer je sedež one državne oblasti ali samoupravnega telesa, ki je ali samo ali po svojih uradnikih s prekršenjem službenih dolžnosti povzročilo škodo. Sicer je vobče dopustno sedaj vlagati tožbe zaradi storjene škode obenem zoper državo ali samoupravno telo ter njune organe kot nujne sospornike, toda je v tem pogledu izjema glede oseb sodišča imenovanih v čl. 25 z. s. r. s. v njegovi sedanji obliki (§ 47 uv. z.). Teh ni moči tožiti neposredno radi škode, povzročene krivdoma v službi, pač pa le še državo. Pri eventuelnih regresnih tožbah države (čl. 25, odst. 4. z. s. r. s.) pa pride tudi do veljave po § 76 gr. p. p. določena podsodnost.

A glede oškodovanj, ki so nastopila po drugih državnih uslužbencih ali po državnem prometnem osebjem (§ 78, odst. 3. o drž. uradnikih in § 80 o drž. prom.

osebju) je treba vlagati slične tožbe na sodiščih, v čijih območju je k r a j, kjer je bila škoda s t o r j e n a. Tako ostaja v § 76 gr. p. p. v misel vzeta podsodnost le še (razen gor. navedenih primerov po čl. 25, odst. 4. z. s. r. s.) v veljavi glede tožb radi škode, storjene po s a m o u p r a v n i h u r a d n i k i h.⁵

5. Napram sedanjemu stanju glede predpisov o izključni podsodnosti za spore o nepremičninah (čl. 3. zad. stav. uv. z.) in o moteni posesti glede vodnih pravic (§§ 77 in 78 gr. p. p.) ni sprememb.⁶

Obdržan je tudi izključni forum ležeče zakupne ali najemne stvari za spore iz zakupnih ali najemnih pogodb (§ 79, odst. 1. gr. p. p. — § 83 av. j. n.), kjer je izključna stvarna pristojnost urejena po § 44 toč. 5. gr. p. p. Ta podsodnost velja tudi glede sporov radi plačila zakupnine ali najemnine ali pa radi obstoja takih pogodb, le da je tukaj odločilna za stvarno pristojnost vrednost pravnega predmeta. V § 79 gr. p. p. mišljeno sodišče je tudi upravičeno, da izda v zad. odst. § 44 gr. p. p. navedene odloke in naloge.⁷ Po § 81 gr. p. p. veljajo določbe §§ 77—79 gr. p. p. tudi za osebe, ki sicer uživajo pravico izdeželosti.⁸

Kako se urejuje podsodnost, če leži nepremičnina, o kateri je spor, v raznih spornih področjih,⁹ o tem govori § 80 gr. p. p. prav kakor § 84 av. j. n. Glede na krajevno lego predmeta pravde gre tukaj za nekako podsodnost po izбору. (§ 80, odst. 3. gr. p. p.)

6. Glede sporov iz razmerja č l a n s t v a (§ 82 gr. p. p.) je odrejeno, da spadajo v izključno podsodnost tistega sodišča, pri katerem je f i r m a v p i s a n a ali bi se morala vpisati v t r g o v i n s k i r e g i s t e r. Tu so mišljeni spori, kjer velja izključna stvarna pristojnost po § 47 II., toč. 5. gr. p. p. ali pa tudi glede na vrednost pravnega predmeta, po kateri se ravna stvarna pristojnost po § 47 I. toč. 3. gr. p. p. Znano je, da je odločeval po § 83 b av. j. n. sedež dotičnega združenja za podsodnost stvarno pristojnega zbornega sodišča prve stopnje. Tu je bila celo izjemoma izrečno zabranjena vsaka prorogacija, kar odslej tudi ne velja več. Glede imovinskih sporov po § 47 I. toč. 3. gr. p. p. ni določbe § 82 gr. p. p. tolmačiti tako, kakor da bi za vse te spore moralo biti pristojno ono zborni sodišče prve stopnje, kjer se vodi trgovinski register, marveč nastopa pri sporih z vrednostjo spornega predmeta do 12.000 Din sresko sodišče na sedežu dotičnega registrskega zbornega sodišča.

Določbe § 83a av. j. n. naš gr. p. p. ne pozna, čeprav v čl. 3., toč. 3 uv. z. vzdržuje v moči predpise o postavljanju

skupnega kuratorja za imetnike delnic, obveznic ter zastavnic.¹⁰

(Prip. k § 13.)

¹ Tudi širše kakor v določbi § 76 av. j. n., ki sicer deloma ustreza določbi § 73 gr. p. p.

² Glede bračnih sporov slednje vrste je upoštevati še določbe nekaterih meddržavnih konvencij n. pr. s Čehoslovaško (z dne 27. maja 1924. Sl. Nov. 9. avgusta 1924., št. 181/XXXVIII; čl. 34), z Madjarsko (z dne 11. novembra 1929. Sl. Nov. 15. novembra 1930., št. 236/LXXXIII; čl. 28). Glej N. D. Pahorukov »O mednarodnih konvencijah« 1932.

³ Stvarna in krajevna pristojnost šerijatskih sodišč za zapuščinske stvari: Goršič kom. k čl. 4., toč. 11. uv. z. str. 32 in 33).

⁴ § 15, toč. 2. in 3. gr. p. p. Prejšnje sodstvo je bilo tega naziranja, da velja določba § 79 av. j. n. (§ 75 gr. p. p.) tudi vselej, kadar kdo tamkaj imenov. sodnikov vloži tožbo kot zakoniti zastopnik (žene ali dece). Sicer glej Goršičev kom. k § 75 gr. p. p. str. 372 do 374 zlasti še glede primerov, kjer nastopa kateri teh sodnikov kot sospornik.

⁵ Goršič kom. k § 76 str. 375 do 377.

⁶ §§ 81 in 82, dalje še §§ 91 in 95 av. j. n. Opozoriti je treba še na določbe §§ 88 in 93 gr. p. p., zlasti kar se tiče tkzv. hipotekarnih tožba. Izključna stvarna pristojnost zlasti v § 44 toč. 4. in 9. gr. p. p. Glede motene posesti na premičninah velja podsodnost po izboru po § 89 gr. p. p.

⁷ §§ 655—671 gr. p. p.

⁸ Glej Goršič kom. k čl. 19 uv. z. in k § 31 gr. p. p. (str. 85, 86 ter 303, 304.).

⁹ Ista parcela ne more segati preko meje ene katastrske občine v drugo kat. občino. Pač pa utegne dvoja parcel različnih kat. občin ob meji ležati tako, da tvorita glede na kulturo, dobroto in istega posestnika naravno in gospodarsko enoto. Po § 3 z. o notranji ureditvi... zemlj. knjig (z dne 18. maja 1930. Sl. Nov. 1. julija 1930., št. 146/LIII) sme obsegati vsak vložek zgolj parcele iste katastrske občine.

¹⁰ Goršič kom. čl. 8. toč. 3. uv. z. (str. 56 in 57.).

§ 14. Podsodnost po izboru.

O podsodnosti po izboru je moči govoriti tedaj, kadar se steka posebna podsodnost z občno. Tu sme tožitelj izbirati med upoštevniimi stvarno pristojnimi (izjema § 93 gr. p. p.) sodišči, dokler ni tožba vročena tožencu (§ 100 gr. p. p.).

1. Določbe §§ 83 in 84 gr. p. p. (§§ 86 in 87 av. j. n.), ki urejajo podsodnost po izboru glede kraja o p r a v i l a ali kraja s t a n i š č a, ustrezajo dosedanjemu stanju.¹ Ni pa več podsodnosti, ki jo ima v mislih § 87a av. j. n. Protokolirnemu trgovcu je torej sedaj vzeta možnost, da uveljavlja zahteve za blago, prodano in že dobavljeno drugemu trgovcu, za dobo dveh let na sodišču lastne poslovalnice.

2. O podsodnosti po kraju izpolnitve govore §§ 85 do 87 gr. p. p. V § 85, odst. 1. gr. p. p. je določeno, da naj se ureja podsodnost tudi po dogovorno naznačenem kraju, kjer mora toženec izpolniti.² Tak sporazum mora dokazati tožitelj z listino, izdano od obeh strank, dočim je po § 88, odst. 1. av. j. n. poleg sporazuma glede kraja izpolnitve moralo biti še izrečno dogovorjeno, da je s tem zvezana tudi pravica, vložiti tožbo pri sodišču na kraju izpolnitve. Tudi po sedanjem besedilu § 85, odst. 1. gr. p. p. o podsodnosti kraja izpolnitve je potreben o tem listinski dokaz, čeprav bi bil mogoče določen kraj izpolnitve tudi drugače: po naravi posla ali pa po zakonu. Kakor doslej velja gorenja podsodnost kraja izpolnitve za 4 vrste pravnih iz naslova pogodbe, omenjene v § 85, odst. 1. gr. p. p., všteti tožbe na odškodnino zaradi kršitve pogodbenih dolžnosti. Opozoriti pa je treba še na čl. 20. uv. z., po katerem ni dovoljeno opirati podsodnosti na določbo § 85 gr. p. p., niti podsodnost prorogirati, če gre za terjatve iz poslovanja na odplačilo v obrokih zoper kupca z domovališčem v naši državi, izvzemši tedaj, če je dotični posel za kupca trgovinski posel.

Ukinjena je tako zvana fakturna podsodnost po § 88, odst. II. av. j. n. Ta predpis je zamenjan v § 85, odst. 2. gr. p. p. z določbo, uporabno le glede pogodbenih razmerij med osebami, ki izvršujejo trgovinske obrte. Tu mora biti zabeleženo na pismeni naročilnici, podpisani od naročitelja, da je treba kupnino plačati v določenem kraju in da se sme kupnina prav tamkaj vtoževati. Ni torej dovoljena ustanovitev take podsodnosti z enostransko, po kupcu podpisano naročilnico, če ta kupec ni sam trgovec.

3. Podpisniki menice je moči tožiti kot menične obvezance in sospornike (§§ 112 in 90, odst. 2. gr. p. p.) pri stvarno pristojnem sodišču (§§ 47 toč. 4. in 45 gr. p. p.); v čigar območju je plačilni kraj. To velja tudi tedaj, če v menici ni označen posebej kraj plačila.³ Tu je že izkazan kraj izpolnitve (§ 85, odst. 1. gr. p. p.) po menici, priloženi tožbi v izvorniku ali v poverjenem prepisu. Opozoriti je treba še na podsodnost za amortizacijo menice ali čeka (§ 90, odst. 1. men. z. in § 23 t. 15. ček. z.), kjer odloča tudi plačilni kraj.

4. Cela vrsta podsodnosti po izboru je urejenih po vzoru §§ 91. do 98. av. j. n. To so podsodnosti po kraju, kjer so stvari z zastavo obremenjene (§ 88 gr. p. p.);⁴ ob moteni posesti na premočninah (§ 89 gr. p. p. in §§ 548—554 gr. p. p.), za sospornike (§ 90 gr. p. p.). O glavni intervenciji govori § 117 gr. p. p., o pooblaščenih pa § 135 odtosno tudi §§ 292 do 297 gr. p. p. Glede izterjevanja ekspenzarjev po odvet-

nikih je treba opozoriti na določbe §§ 29 in 32 z. advok.; za tožbe odvetnikov iz naslova zastopstva je pristojno sodišče, kjer so razpravljali dotično pravno stvar na prvi stopnji, a sicer tudi še sodišče onega kraja, kjer je sedež advokata, preostaja povrh za take tožbe še občna podsodnost. Po § 6 odst. 3. gr. p. p. razpravlja in določa sodnik poedinec zbornega sodišča prve stopnje v pravnih po §§ 91 in 92 gr. p. p. ne glede na vrednost pravnega predmeta.⁵

Po vzoru določb av. j. n. se ravnajo dalje še predpisi o podsodnosti za nasprotno tožbo (§ 94 gr. p. p.) po prejšnjem domovališču (§ 95 gr. p. p.),⁶ za brodnike in mornarje (§ 96 gr. p. p.). Pri vložitvi nasprotne tožbe utegne postati sresko sodišče stvarno pristojno tudi za spore, ki bi sicer glede na vrednost pravnega predmeta pravde spadali pred zborni sodišče prve stopnje. Vmesni predlogi po §§ 331 in 354 (§ 323) gr. p. p. se razlikujejo od nasprotnih tožb kot samostalnih tožb. Če je vložena taka tožba, ostane sodišče tudi takrat pristojno, če je prejšnja tožba umaknjena ali celo zaradi nepristojnosti zavržena.

5. Podsodnost subsidijarne narave je ustanovljena kot *forum imovine* v § 97 gr. p. p. slično kakor v § 99 gr. p. p. Seveda ta določba ne bo uporabna niti v dobi, ko gr. p. p. še ne bo uveden praktično v vseh delih naše države, tudi zoper one naše državljanke, ki bodo imeli nekaj časa še svoja domovališča v naši državi, a zunaj obveznega območja gr. p. p. Potrebno je namreč, da toženi kot naš ali tuj državljan sploh nima v mejah naše države svojega domovališča, pač pa morda izven mej naše države. Vendar ni smoter določbi § 97 gr. p. p., da bi olajšala tujcu kot tožitelju uveljavljanje njegove imovinske zahteve⁷ v naši državi, marveč se smejo z možnostjo te podsodnosti okoriščavati zgolj tožitelji, ki prebivajo v mejah naše države. V okviru te določbe je treba razločevati še med podsodnostmi s tožbo zahtevanega predmeta, imovine⁸ v ožjem pomenu, stalnega zastopništva ter domače luke. Naša sodišča so umevala v poslednjih letih pojem imovine po tem predpisu upravičeno v zelo razširjenem zmislu.⁹

6. Za bračne spore je določena izključna podsodnost po § 73 gr. p. p., o čemer smo že govorili. Za take spore pa je iz medsebojnega razmerja zakoncev, kakor tudi iz razmerja med roditelji in otroki določena subsidijarna podsodnost po § 98 gr. p. p. pri okrožnem sodišču, za našega državljan-tožitelja obče krajevno pristojnem ali pa tamkaj, kjer ima tožitelj svojo domovinsko pravico, čeprav ni nikdar prebival v naši državi. Povedano pa velja le takrat, kadar za

tožene stranke ni v naši državi ne občne, ne posebne pod-sodnosti ali pa je tožen sprog ali oče, ki je bil sicer naš državlján ob sklepu braka, pa je poslej opustil ali izgubil naše državljanstvo.¹⁰

Po čl. 45. odst. 1. toč. 2. uv. z. po § 25. gr. p. p. določi v primerih, kjer za tožitelja ni moči dotrditi niti gori opisane podsodnosti, oni oddelek kasacijskega sodišča podsodnost za dotični spor, v kojega področju se nahaja prebivališče predlagajoče stranke.

7. Podsodnost, ki jo ureja § 99 gr. p. p. (§ 101 av. j. n.) bi bilo skoraj primernejše nazivati kot retorzijsko, kakor kot vzajemno podsodnost za tožbe zoper inozemce pri naših sodiščih. Tu bi bilo treba opozoriti zlasti na to, da na tako podsodnost prav nič ne upliva stvarna pristojnost, glede katere so upoštevni zgolj predpisi gr. p. p. Le ako je mogoče v tuji državi po tamošnjih zakonih, da bi utegnil naš državlján tožen biti radi slične stvari pred tujim sodiščem, kar po našem zakonu gr. p. p. po sebi v podobni stvari ne bi bilo možno zoper tujega državljana, tedaj velja ista podsodnost tudi za tožbe pred našimi sodišči.

Taki primeri retorzije so pobljže našeti v znanem Neumanovem komentarju k § 101 av. j. n. Za naše razmere je treba še posebej opozoriti na prejšnjo fakturno podsodnost¹¹ po §§ 31 in 32 madj. c. p. p. (podsodnost vknjiženja v trgov. knjige).

(Prá p. k § 14.)

¹ Glede filijalk Narodne banke in priv. agrarne banke prim. v § 12. te razprave navedena zakona o teh dveh družb. ustanovah.

² Prorogacija po 101 gr. p. p. utegne obsegati (kolikor je to dopustno) tudi stvarno pristojnost, a se bistva materialno pravnega posla kot temelja tožbe vobče ne dotika. Sicer je pa po § 101 gr. p. p. potreben obojestranski písmeni sporazum, a po § 104 av. j. n. le izrečen sporazum, ki se mora zgolj z listino dokazati.

³ Tedaj je imeti kot kraj plačila pri lastni menici kraj izdanja, pri tratáh pa pri trasatu pristavljeni kraj.

⁴ Prim. § 77 gr. p. p. o izključni realni podsodnosti in § 52 gr. p. p. o stvarni pristojnosti po vrednosti zastavnega predmeta ali zavarovane terjatve. Tožbe na opravičbo predznambe zastavne pravice (§§ 48 lit. c in 49. odst. 1., 51 z. o zem. knj.) in hipotekarne tožbe zoper lastnika obremenjenega zemljišča na plačilo zastavnopravno zavarovane terjatve z utesnitvijo glede izvršbe na zastavljeno zemljišče (§ 88 odst. 1. gr. p. p.) se smejo vlagati po izboru navzlic vrednosti pravnega predmeta nad 12.000 Din tudi pri sreskem sodišču, v čigar območju leži dotično zastavljeno zemljišče. (§ 93 gr. p. p.)

⁵ Čl. 23. uv. z. in § 93 gr. p. p.

⁶ Prim. podsodnost po § 83 gr. p. p., kjer je upoštevati konkurenco z občno podsodnostjo. Edini razloček med § 95 gr. p. p. in § 97 av. j. n. je ta, da navaja prvi rok 3 mesecev, drugi pa rok 90 dni.

⁷ Ne morejo se uveljavljati statusni in bračni spori, kolikor niso povsem imovinskega značaja.

⁸ Utegne konkurirati s podsodnostjo stanišča po § 84 gr. p. p.

⁹ Glej Goršič kom. k § 97, str. 396, 397.

¹⁰ Z. o. državljanstvu z dne 21. septembra 1929. Sl. Nov. I, novembra 1928, šte. 254/LXXXIV.

¹¹ Po § 88 av. j. n., ki velja še nadalje n. pr. v republiki Avstriji in druge.

Reforme v pravu družb z omejeno zavezo.

(Po predavanju v Slov. Pravniku.)

Milan Škerlj.

Pripravlja se načrt novega trgovinskega zakonika, ki naj nadomesti sedanjih pet ali, če štejemo hrvaško-ogrski za dva, šest trgovinskih zakonikov z enotnim za vso kraljevino, obenem pa naj s sodobnejšimi in popolnejšimi zmenja številne določbe sedaj veljavnih zakonikov, ki več ne ustrezajo zahtevam in potrebam našega gospodarskega in pravnega življenja ali so se sicer pokazale kot nezadostne. Znano je, da je ministrstvo pravde razposlalo predlog za načrt občnega dela in za načrt poglavij o osebnih družbah in o tajni družbi iz drugega dela že pred dvema letoma, predlog za načrt poglavja o delniških družbah v juniju lanskega leta višjim sodiščem in številnim gospodarskim in drugim staleškim komoram in organizacijam na mnenje. Komisija za sestavo načrta trgovinskega zakonika je med tem nadaljevala delo in obdelala v prvem čitanju referenški osnutek poglavja o družbah z omejeno zavezo. Ker je pričakovati, da bo ministrstvo pravde tudi o predlogu tega poglavja hotelo čuti mnenja prizadetih gospodarskih in pravniških krogov, ne bo odveč, da se ti krogi že prej seznanijo z nekaterimi važnimi vprašanji, ki se tičejo družb z o. z., njihovega pravnega ustroja in njihove gospodarske funkcije. To so vprašanja, ki sicer zadevajo narodno in zasebno gospodarstvo v vsi kraljevini, brez dvoma pa še posebno v onem delu kraljevine, kjer velja zakon od 6. marca 1906, št. 58 drž. zak., in v tem področju zlasti drav-

sko banovino. Kajti ni dvoma, da bi znatne, morda bistvene spremembe sedaj veljavnih zakonskih določb bolj zadele ona pravna področja, ki že poznajo družbo z o. z., kakor tista, v katerih bi se ta oblika družb šele uvedla.

S tem sta že postavljeni dve načelni vprašanji, ali naj se oblika družbe z o. z. sploh obdrži in če se obdrži, ali naj se uredi, kakor sedaj, s posebnim zakonom ali kot poglavje trgovinskega zakonika, kakor namerava načrt.

V poslednjih letih se čujejo pri nas vedno česče in vedno jasneje glasovi, da je družba z o. z. pokazala toliko slabih strani, da jo velja sploh opustiti. Trdè, da je družba z o. z. oblika, v kateri se prepogosto združujejo ljudje, ki brez poslovne usposobljenosti in brez najpotrebnejše obratne glavnice bodisi lahkomišleno bodisi naravnost na sleparski način poskušajo ustvariti si gospodarski položaj, ne ozirajoč se na nevarnost, v katero spravljajo druge, in ne meneč se za škodo, ki jo prizadevajo poedincem in, zbog velikega števila primerov, vsemu gospodarskemu življenju. Družbe z o. z. so, pravijo, jako nestalne tvorbe; likvidacije, zlasti pa stečaji in prisilne poravnave so pri njih na dnevnem redu in končavajo se z neznatnim ali nikakršnim uspehom; izvršbe zoper družbe z o. z. so redno jalove. Družba z o. z., kratko rečeno, ne uživa in ne zasluži nikakoršnega kredita.

Taki glasovi zoper družbe z o. z. niso novi, odnosno novi so le pri nas, ki družb z o. z. pred prevratom skoraj nismo poznali.¹ Drugod, zlasti v Nemčiji, ki pozna družbo

¹ Zbornico za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani moram na tem mestu zahvaliti, da mi je preljubeznivo omogočila zbrati potrebne številčne podatke iz svojega seznama trgovinskih firm, ki so vpisane v trg. register naših zbornih sodišč prve stopnje. Zbornični material je za registrske vpise pri zbornih sodiščih v Ljubljani in Novem mestu popoln od l. 1863., za vpise pri zbornih sodiščih v Celju in Mariboru, katerih okrožji sta šele s prevratom prišli v zbornično podočje, je popoln šele od prevrata, starejši sodni registrski vpisi so v zbornični register vobče preneseni le toliko, kolikor so o prevratu firme še obstajale. Popolnost registra TOI seveda ne more biti večja od popolnosti sodnih trgovinskih registrov, po katerih se ravna zbornični register. Za ta del sem opazil marsikaj, kar omenim o priliki v drugi zvezi. Družb z o. z. se dejanska nepopolnost vobče malo tiče, ker smo jih, kakor rečeno, do prevrata imeli prav malo. Registrovanih je bilo pri zbornih sodiščih v Ljubljani 17, v Celju 12, v Mariboru 6, v Novem mestu nobena, skupaj 35. Od teh jih je prevrat preživelo 29.

z o. z. že od l. 1892, so se iste pritožbe² čule že pred svetovno vojno, da celo že pred postankom našega zakona, ki je prav na osnovi takih pritožb v mnogočem popolnil posamezne določbe nemškega zakona in res dosegel, da v kolikortoliko solidnih predvojnih gospodarskih prilikah ni bilo čuti tehtnejših tožb, dasi je v drugih gospodarski bolj razvitih pokrajinah bivše Avstrije število družb z o. z. dokaj hitreje rastlo kot pri nas. Pojavili pa so se taki glasovi pri nas, ko se je število družb naglo večalo v povse spremenjenih prilikah. Zato treba dognati, ali so ti očitki res upravičeni in zlasti, ali in koliko so slabostim družb z o. z. krivi vprav oblika, pravna struktura, organizacija družbe z o. z., način njihovega poslovanja, kolikor je usmerjeno s samim zakonom, dalje, ali so hibe, kolikor bi se dognale, odpravljljive, in če niso, ali so tako hude, da zbog njih velja žrtvovati obliko združevanja, ki je brez dvoma jako pri-
ljubljena v poslovnem svetu.

Predvsem naj kot osnovo dam nekaj statistike o trgovinskih firmah, ki so bile registrovane dne 31. decembra 1918 in po 31. decembru l. 1918 do konca l. 1932 v področju ljubljanske TOI. Koncem leta 1918 je bilo registrovanih trgovcev poedincev 1266, javnih trgovinskih družb 148, komanditnih družb 9, delniških družb 10, družb z o. z. 29, skupaj trgovinskih firm 1462. Odstotno razmerje je bilo 86.6 : 10.1 : 0.6 : 0.7 : 2. Za konec l. 1932. veljajo v istem redu številke 2761, 393, 21, 92, 646, 3913, v % 70.6 : 10 : 0.5 : 2.3 : 16.5. Osebnе družbe so obdržale svoje razmerje, število delniških družb se je razumno potrojilo, število družb z o. z. celo poosmerilo, za eno šestino je padlo število trgovcev poedincev. To znači beg od osebne, neomejene odgovornosti v kapitalsko družbo, pri kateri je obseg rizika naprej določljiv in določen. Ali je to gospodarski ugoden znak, je vprašanje za-se, opravičljivo in razumljivo pa je, da si poslovni človek v prilikah, kakršne so povojne, skuša težki boj za kruh in gospodarski obstanek olajšati vsaj v tem pravcu, da ne stavi vsega svojega imetka na eno kocko. Zato izbere za svoje poslovno delo ono obliko, ki mu v okviru določenega zakonskega stanja ono

² Značilni so izrazi grenkega humorja: G. m. b. H. = »Gesellschaft man betrügt hier«, »Gehst mit, bist hin«, »Gläubiger mit besch... Hosen«, »Gesellschaft mit besonderen Hintergedanken«, — »mit bedrückten Hoffnungen«, — »mit betrügerischen Hintergedanken«, — »mit bedeutenden Hintertüren«, — »mit bedenklichem Hintergrund« (po Fränkle, Die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, 1916, str. 201).

težko breme neomejenega rizika čim bolj olajšuje. Raz stališče poedinca ni dvoma, da prav oblika družbe z o. z. najbolj ustreza temu cilju, zlasti še, ker poedincu mnogo bolj omogočuje osebno delo in osebno nadziranje poslovanja, kakor n. pr. komanditna družba po našem sedanjem pravnem stanju, pri čemer niti ne upoštevam, da je komanditist, dasi le omejeno, vendar neposredno odgovoren družbinim upnikom.

Statistika nam pa daje vsaj nekaj, dasi manj, osnove tudi za presojo vprašanja, ali so družbe z o. z. res prav posebno nezanesljive tvorbe glede svoje kreditne sposobnosti in glede svojega trajanja, drugače rečeno, ali ni ugodnost za poedinca, ki vstopi v družbo z o. z., predrago plačana s škodo drugih, morda celo narodnega gospodarstva. Od vseh obratov trgovcev poedincev, ki so bili registrovani bodisi koncem l. 1918, bodisi do kraja l. 1932, skupaj 3182, je odpadlo vsled prestanka podjetja 196, t. j. 6.1 %, v stečaj jih je prišlo 152, t. j. 4.2 %, za javno trg. družbo so ustrezne številke 810, $185^3 = 22.8\%$, 19 = 2.3 %, za delniško družbo 119, 15 = 12.6 %, 8 = 6.7 %, za družbo z o. z. 871,

³ Registrovano kot »razdor« po sklepu družbenikov«, »likvidacija«, »opust podjetja«. V resnici je število nekaj večje od 185, ker v nekaterih primerih vzrok prestanka ni razviden. Prestalo je seveda mnogo več družb kot oblike podjetja (smrt ali izstop družbenika, prenos sedeža, pretvorba v drugo obliko družbe), toda teh primerov ne štejem niti tu, niti pri drugih družbah, zlasti tudi ne precej številnih fuzij, kajti vsi ti vzroki sami po sebi sicer uničijo pravno obliko podjetja, ne uničijo pa gospodarske enote. Prav to velja pri trgovcih poedincih, če jim pristopi družbenik: podjetje ostane. Seveda je po tem računanju tudi skupno število vpisanih družb previsoko, kajti od 672 jih je 95 nastalo vsled pristopa družbenika k trgovcu poedincu, 13 na drug način, ki gospodarski ne znači nastanka novega podjetja. Prav tako je seveda mnogo trgovcev poedincev izginilo vsled pristopa družbenika ali iz drugih vzrokov, ki niso uničili podjetja. Na to se tu ne oziram, saj je tudi dober del družb z o. z. in delniških družb nastal iz podjetij druge oblike, toda točne številke iz registra niso razvidne. Ako bi se mogla najti čista absolutna števila, bi relativna bila nekaj neugodnejša od zgoraj navedenih, toda ker to velja — dasi morda ne povsem enakomerno — za vse oblike, za naše svrhe ta netočnost ne moti. Labilnost naših trgovinskih podjetij je torej dejanski nekaj večja, kakor jo kažejo navedene številke. Po drugi strani vsaka otvoritev stečaja ne pomeni prestanka podjetja (prisilna poravnava v stečaju, pristanek upnikov, da se stečaj odpravi i. t. d.), zato tudi samo navajam, koliko je bilo otvorjenih stečajev, kajti za labilnost podjetij je značilno baš to, da pride do stečaja.

156 = 17.9%, 45 = 5.2%, za komanditno družbo so absolutna števila preneznatna, da bi se bavili z njimi. Omenim naj pa pač, da je od 123 končanih stečajev trgovcev poedincev 65 bilo odpravljenih, ne da bi se bil stečaj končal s prestankom podjetja, dočim se v 20 primerih od 152 stečaj ni otvoril ali se je odpravil, ker ni bilo stečajne imovine niti za kritje stroškov. Ustrezne številke pri javnih trg. družbah: 6 od končanih 15 stečajev se ni zvršilo s prestankom podjetja, ni pa bilo primera, da bi se stečaj zaradi nezadostne imovine ne bil otvoril ali dognal; pri komanditnih družbah sploh ni bilo stečaja; pri delniških je bilo 8 stečajev, od teh sta se dva končala s prisilno poravnavo, v enem primeru je bil sklad nezadosten, pri družbah z o. z. se je od 45 stečajev zbog nezadostne imovine izjalovilo 11. Ta števila kažejo, da je, kar se tiče prestanka podjetja, najbolj labilna javna trgovinska družba, najmanj trgovec poedinec; kar se tiče števila otvorjenih stečajev pa je najugodnejša javna trg. družba, najmanj delniška družba (majhna absolutna števila). Važno je, da se razmerno največ otvorjenih stečajev izjalovi pri družbi z o. z., iz tega bi se dalo sklepati, da se pri družbi z o. z. morda češče kakor pri podjetjih druge oblike sploh ne stavi stečajni predlog, ker upniki vedo, da bi bil brezuspešen. Sklep: glede stečaja je družba z o. z. neugodna oblika, kar kaže na to, da utegnejo pri nji poleg splošnih vzrokov, kakršni so občna povojna, v zadnjih letih zopet pojačeno pojavljajoča se sprememba objektivnih gospodarskih činiteljev in človeške duševnosti (mentalitete), učinkovali še posebni, v sami obliki in njenem ustroju utemeljeni vzroki.

Glede trajanja poedinega podjetja moremo primerjati samo podjetja, ki so nastala in prestala v istem razdobju, kajti v raznih razdobjih se činitelji, odločilni za prestanek, često menjajo, pa tudi če se ne menjajo, lahko učinkujejo različno. Ker je število družb z o. z. postalo znatno šele po vojni, moremo primerjati le za to razdobje. Pri firmah trgovcev poedincev, nanovo registrovanih v letih 1919—32, je do otvoritve stečaja preteklo povprečno po 4.3 let, do prestanka podjetja iz drugih vzrokov po 3.5 let; pri javnih trg. družbah po 3 in 2.6 let; pri delniških družbah po 4.75 in 4.3 let; pri družbah z o. z. po 2.85 in 3.43 let. Glede prostega prestanka je torej vrstni red: delniška družba, trgovec poedinec, javna trg. družba, družba z o. z., glede stečaja: delniška družba, trgovec poedinec, družba z o. z., javna trg. družba; najtrajnejši sta prvi dve, zadnji dve znatno manj. Vsekako je to nepričakovano, kar se tiče javne trg.

družbe; seveda pa je treba upoštevati dvoje: v prilog javni trg. družbi, da zaveza družbenikov ne prestane s prestankom družbe, v prilog družbi z o. z., da se ona razmerno često (v 7.1 %) osnuje za dobo, ki je s pogodbo določena naprej in objavljena v trg. registru.⁴ V številih, ki kažejo trajanje podjetij, torej vsekako ne najdemo osnove za dokaj splošno naziranje, da je družba z o. z. posebno nezanesljiva in labilna.⁵

Slednjič naj omenim še število prisilnih poravnav izven stečaja v l. 1919—1932. Pri trgovcih poedincih jih je bilo 121, t. j. 3.8 % od 3182, in sicer 71 po novem zakonu; pri jav-

⁴ Povse točno število 7.1% ni, kajti trajanje družbe z o. z. se omejuje na različne načine, največkrat res tako, da naj družba traja le določen čas, da naj torej po preteku tega časa prestane sama po sebi, če se, izrečno ali molče, ne podaljša, neredko pa tudi tako, da je — z zakonom ne izrečno urejena, pa mogoča — odpoved družbe časovno omejena, na pr., da se more izreči šele po preteku toliko in toliko let; dvomljivo je, ali se smejo primeri druge vrste tu šteti; v 7.1% so obseženi.

⁵ Seveda se da to zanesljivo trditi le, če je registrsko stanje zanesljivo, kar pa ni vedno, izvzemši stečaje in primere, kjer je vpis potreben za postanek družbe. Že iz samega registra se vidi, da se na pravočasnost prvega vpisa pri javnih trg. družbah, še bolj pri trgovcih poedincih ni zanesti. Po prevratu se je to, tako se zdi, nekoliko popravilo, o vzrokih tu ni da bi govoril. Ni se pa popravilo glede izbrisov firm prestalih podjetij. Redki so po vojni primeri, da se tedaj, kadar se je stečaj končal z razdelitvijo sklada, izbriše firma, toda to za našo statistiko nima pomena. Gorje je, da se že par desetletij ne vrše ona periodična »čiščenja« in popolnjevanja sodnih registrov, ki so iz registra razvidna v prejšnjih časih (na pr. v Novem mestu so l. 1896 izbrisali 37 firm trgovcev poedincev, t. j. toliko, kolikor je bilo vpisanih v vseh prejšnjih devetih letih, zato pa so jih v l. 1897 in 1898 vpisali 150, več kakor ves čas od l. 1863, v Ljubljani so očitno take akcije bile v l. 1867, 1878, 1883, zlasti pa 1903 in 1905). Za koliko se vsled teh netočnosti življenje podjetij na videz skrajša, zlasti pa podaljša, se številčno ne da dognati. Da se pred vsem podaljšuje, se vidi iz tega, da ima TOI seznam podjetij, za katera je po mnogih več ali manj zanesljivih znakih »dokaj gotovo, da že dolgo ne obratujejo več. V tem seznamu je vpisanih 10 delniških družb, 82 družb z omejeno zavezo in preko 650 firm javnih trg. družb in trgovcev poedincev, pri delniških družbah torej okroglo 10 %, pri družbah z o. z. 17 % vseh podjetij te vrste, ki naj obstojajo po registrskem stanju, pri javnih trg. družbah in trgovcih poedincih pa celo nad 20%. Prav to pa dovoljuje sklep, da so števila, gori navedena za trajanje podjetij, sicer preugodna za vse oblike podjetij, toda bolj za podjetja trgovcev poedincev in javnih trg. družb, manj za družbe z o. z.

nih trg. družbah 22, t. j. 2.7 % od 820, in sicer 12 po novem zakonu; pri družbah z o. z. pa 15, t. j. 1.7% od 877, in sicer 11 po novem zakonu; pri delniških družbah nič. Dvomim, da bi bil dovoljen sklep, da so razmere posebno ugodne pri družbah z o. z., morda je tudi nasprotno res: da so pogoji za uspešno poravnavno postopanje pri njih še bolj redki kakor pri podjetjih drugih oblik.

Tudi pri skrbnem uvaževanju okolnosti, ki govore zoper zanesljivost statističskih podatkov, se vsiljuje sklep, da so pritožbe zoper družbe z o. z. dejanski pri nas pretirane. Prilike splošno niso baš ugodne, niso pa, po statistiki, pri družbah z o. z. toliko neugodnejše, kakor se splošno misli in govori. Razlog bo deloma pač v tem, da ta družba, kot za nas dokaj nova tvorba, najbolj bode v oči, da se je najbrže v zadnjem času pripetilo več posebno kričečih primerov nesolidnosti, in še nekaj: v Ljubljani sami in predmestjih ima svoj sedež preko 80% vseh v ljubljanskem okrožju vpisanih družb z o. z., ki tvorijo obenem nad 50% vseh v dravski banovini vpisanih. Neugodni pojavi se torej tu kažejo, vsaj absolutno, prav posebno pogosto!

Stanje družb z o. z. torej ne daje povoda za opustitev te oblike združevanja. Pri tem ne smemo prezreti, da misel omejene odgovornosti zmaguje tudi drugod in da je obliko družbe z o. z. po vojni prevzela, navzlic neljubim pojavom v Nemčiji in drugod, že cela vrsta držav kakor so Francija, Bolgarska, Madjarska, Liechtenstein in Poljska (za nekdanje ruske pokrajine), dočim imajo druge države že izdelane načrte, zlasti Švica in Italija (tudi Poljska ima nov načrt za vso državo).

Ko smo potrdili vprašanje, ali naj se ohrani družba z o. z., velja odgovoriti še na vprašanje, ali naj ostane urejena s posebnim zakonom ali v sistemu enotnega trg. zakonika v zvezi z drugimi trgovinskimi družbami. Zvečine je urejena s posebnim zakonom (Nemčija, Avstrija, Češkoslovaška in Jugoslavija, Bolgarska, Francija, Madjarska, poljski novi načrt), to pa zato, ker so zakoni o družbi z o. z. v teh državah nastali, izvzemši Poljsko, potem ko so že davno imele enotne trgovinske zakonike. V švicarskem in italijanskem načrtu in v liechtensteinskem zakonu pa so določbe o družbi z o. z. del določb o trgovinskih družbah, ker se pač na novo ustvarja enoten trgovinski ali drug občni zakonik, ali pa novelira večji del drugega zakonika. Naš položaj ustreza drugemu primeru, zato namerava načrt družbo z o. z. uvrstiti med svoje trgovinske družbe. To pa ne samo iz tega kolikor toliko zunanjšega razloga, marveč

tudi zaradi tega, ker se družbe z o. z. seveda, kakor sedaj, tičejo ne samo nji posebne določbe, marveč tudi več ali manj vse določbe občnega trg. zakonika, kakor tudi njegove obligacijsko- in stvarnopravne določbe. Najbolj odločilna pa je zakonodajna tehnika. V naših sedanjih zakonih imamo cel niz povsem enakih ali vsaj v bistvu sličnih določb o skupščini, načelstvu, nadzorstvu, zastopanju, vzrokih prekinitve, likvidaciji po treh, če štejemo še delniški regulativ, po štirih virih iz različne dobe, različne popolnosti in dovršenosti. To se da spojiti, število določb se s tem v celoti jako izdatno zniža, razlike so bolj naglašene. Škoda je, da kaže, da tega poenostavljenja ne bo mogoče, vsaj ne formalno, razširiti tudi na gospodarske in pridobitne zadruga, kolikor se pa da izvršiti, bi se pač moralo. Prigovor, da člani družb z o. z. ne bodo več imeli onega zaokroženega zakona, ki velja samo za nje, ni utemeljen, tu gre samo za prividno zaokroženost, kajti v resnici velja za družbo z o. z. tudi danes dober del določb trg. zakonika. Strokovnjakom ne bo težko, izbrati v posebno izdajo one določbe trg. zakonika, ki veljajo za družbe z o. z. in izločiti tiste, ki zanje ne veljajo.

Z vsem tem ni rešeno vprašanje, ali niso osnovani očitki zoper poedine, morda celo temeljne določbe našega zakona, ali naš zakon ni vendar potreben stvarnih popravil in popolnitev, ki bi stanje znatno izboljšale. Zlasti omenjeni novejši zakoni in načrti vsebujejo marsikaj, kar se bi morda dalo porabiti tudi pri nas, saj so tudi navedene države v mnogih pravicah in deloma prav temeljito spremenile nemški in avstrijski vzorec in ga prilagodile povojnim splošnim in svojim posebnim prilikam.

Zakonu se očita, da v njem ni pravilno odrejeno razmerje med družbeniki in družbo in med družbeniki samimi, da družbenike prestrogo veže, da jim daje premalo kontrolnih pravic, da »poštenim« onemogoča, da bi o pravem času zapustili družbo, ki ne posluje pravilno, ali pa odstranili škodljivce, dalje da onemogoča ali celo olajšuje nesmotreno ustanavljanje in poslovanje, da premalo ščiti upnike družbe. Družbe z o. z. da se snujejo brez one javnosti, ki je predpisana za delniške družbe, brez one preizkušnje, ki je pri delniških družbah dana že po samem koncesijskem sistemu, one da poslujejo brez onega nadzorstva javnosti in oblastev, ki je predpisano ali vsaj omogočeno pri delniških družbah, obenem pa brez one osebne odgovornosti, ki trgovca poedince in personalne družbe, javno trgovinsko in komanditno

družbo, sili k večji opreznosti v poslovanju in obzirnosti napram upnikom; zakon da ne daje dovolj možnosti za pobijanje zlorab.

Z očitki prve vrste, ki se tičejo notranjega ustroja družbe z o. z., se sedaj ne bom baval, oni se občinstva vobče tičejo le posredno. Bliže se hočemo pobaviti z očitki druge vrste.

Po mojem prepričanju javnost ustanavljanja in poslovanja, in koncesijski sistem, dovoljenje za ustanovitev in nadzor nad poslovanjem, iz splošno znanih razlogov ne preprečujejo, da se delniška družba ustanovi in posluje nesolidno. Celo osebna odgovornost ni, kakor kaže statistika, splošno učinkovito sredstvo zoper stečaje in poravnave, nesrečo, lahko miselno poslovanje in sleparijo. Tudi preurejen koncesijski sistem, ki bi bolje omogočal oblastveno nadziranje, in večja javnost bi pa bila za veliko večino družb z o. z. težko in nepotrebno breme. Poleg tega so poedine večinoma majhne družbe z o. z. premalo važne za narodno gospodarstvo, da bi bilo upravičeno znatno povečanje števila državnih organov, ki bi bilo potrebno, ako naj bi se oblastveno nadziranje nad mnogobrojnimi družbami vršilo uspešno. Zato naš načrt trg. zakonika postavlja pod koncesijo in oblastveni nadzor samo družbe z o. z. s takim predmetom podjetja, s kakršnim je po načrtu tudi za ustanovitev delniške družbe potrebno posebno oblastveno dovoljenje,⁶ to pa zato, da se prepreči beg iz ene oblike družbe v drugo. Pač pa skuša naš načrt z drugačnimi spremembami in dopolnitvami v samem zakonu zboljšati sedanje stanje.

I. Ni moči zanikati po mojem mnenju, da določbe našega in nemškega zakona o o s n o v a n j u d r u Ź b z o. z. danes ne ustrezajo več povse. Ne mislim s tem onih formalnih aktov, ki jih zakon pri ustanavljanju zahteva, nego to, da zakon ne zajamčuje dovolj pravilne določitve za višino osnovne glavnice, kakor je po človeški previdnosti potrebna vsaj za soliden začetek, in ne dovolj, da se glavnica družbi dejanski plača, plača v najširšem smislu besede, z gotovino ali s stvarnimi vložki, niti ne, da se stvarni vložki pravilno ocenijo. Vendar je treba ločiti. Potrebne začetne osnovne glavnice zakon ne more odrediti za vsak primer in sila nevarno bi bilo, dati sodišču ali drugemu državnemu organu, da on presodi, ali je odrejena primerno. Za tako

⁶ Zlasti za družbe, ki se bavijo s kreditnimi, zavarovalnimi in nekaterimi transportnimi posli.

presojo državni organi povprek niso usposobljeni in tako zaradi preteče škode za družbenike kakor zaradi ugleda državne uprave ne gre jim to nalagati. Tu more zakon pomagati le s splošno odreditvijo ne prenizke minimalne glavnice. Pri nas se misli na 100.000 Din, kar gotovo ni preveč, rajši premalo (B 200.000 leva, F 25.000 frankov, P 10.000 zlatov, I 50.000 lir, Š 20.000 šv. fr.).⁷

V zvezi z odreditvijo minimalne glavnice je odreditev vrednosti najmanjšega vložka (P 500 zl., F 100 fr., I 2000 lir, Š 1000 zl. fr., B 10.000 leva, L 50 šv. fr.) Pri nas jo nameravajo določiti s 5000 Din, tako da bi tu imeli skoro valorizacijo avstrijskega najmanjšega zneska = 500 zl. kron.

Drugo vprašanje je, ali naj se mora glavnica, zlasti minimalna, takoj ob ustanovitvi vsa vplačati. To zahtevajo nekateri novi zakoni in načrti, kakor F, I, P in M, drugi, med njimi Š, L in B ne. Prednost prvega načina je jasen položaj; nepotrebne so vse odredbe o plačevanju nadaljnih obrokov, o kaduciranju in o odgovornosti vsakega člana za plačilo celokupne osnovne glavnice; rizika, da bo solventen član moral plačevati za insol-

⁷ B = bulgarski, P = poljski, L = liechtensteinski zakon, I = italijanski (drugi), Š = švicarski (tretji), M = madžarski osnutek. Brez dvoma je največ pomislekov zoper družbe z o. z. vzbudila in tudi res sila mnogo škodila prenizka zakonska najmanjša osnovna glavnica. Za ta del uči statistika, da so bile naše družbe z o. z. pred prevratom dokaj solidnejše: od 35 so imeli samo 4 osnovno glavnico do 25.000 kron, samo 12 do 50.000 kron, 11 med 50.000 in 100.000 kron, 12, torej cela tretjina, nad 100.000 kron. Sedaj je tako, da je bilo po vojni osnovanih 47 družb z osnovno glavnico 5000 Din, 268 z glavnico od 5000 do 25.000 Din, 169 z glavnico od 25.000 do 50.000 Din, 155 od 50.000 do 100.000 Din, 163 od 100.000 do 250.000 Din, samo 39 z višjo glavnico; število družb z glavnico, ki bi nekako presežala zakonsko najmanjšo glavnico v zlatih kronah, tvori komaj 5%! V resnici je stvar še toliko gorja, da v zadnjem petletju še bolj prevladujejo družbe z majhno osnovno glavnico. V letih 1919 do 1926 je bilo družb z glavnico do 100.000 Din 67.4 %, v letih 1927 do 1932 pa 76 %, v istih razdobjih z glavnico do 50.000 Din 45.8 % in 71.2 %, z glavnico do 25.000 Din 28 % in 48.4 %, z glavnico 5000 Din 3.8 % in 7.7 %! Dasi se je osnovna glavnica pozneje v precej številnih primerih zvišala včasih prav znatno, je jako škoda, da se ni uzakonil predlog za zmerno valorizacijo zakonskih denarnih zneskov, stavljen že l. 1923 po bivšem oddelku ministrstva pravde potem, ko je tedanja finančna prokuratura opozorila, da se snujejo družbe z očitno nezadostno osnovno glavnico.

ventne, ni, ves riziko je točno odrejen. Slabe strani so, da bi se glavnica odredjala kolikor mogoče nizko, da bi se vplačana minimalna glavnica, če ni vsa potrebna za začetek podjetja, članom vračala na en ali drugi način ali pa upotrebljevala za druge kot s pravili odrejene svrhe, da bi bila za vsako povečanje lastnih sredstev s povišanjem osnovne glavnice potrebna formalna sprememba pravil. Teh slabih strani ni po našem dosedanjem sistemu, ki je bolj elastičen, ker dovoljuje, da se glavnica določi že naprej tako visoko, kakor bo verjetno potrebna z razvojem podjetja, da se lastna sredstva lahko zvišujejo brez spremembe pravil, da možnost odgovornosti za druge člane sili k previdnosti pri izbiri družbenikov in člane ožje veže na skupno podjetje. Naš načrt se je odločil za sedanji sistem, ki ga družbe precej obilo uporabljajo — seveda ob nezadostni osnovni glavnici, toda popolniti ga skuša tako, da naj se minimalni znesek prvega plačila na račun denarnega osnovnega vložka podvoji od $\frac{1}{4}$ na $\frac{1}{2}$, če osnovna glavnica ni višja od 100.000 Din, za višji del osnovne glavnice treba pred registracijo družbe plačati vsaj $\frac{1}{4}$. Stvarni vložki morajo biti, kakor že sedaj, izvršeni tako, da so družbi od trenutka registracije v smislu pogodbe v pristo uporabo. Ne bo torej mogoče, da se družba osnuje s 5000 dinarji osnovne glavnice, od katere je vplačanih samo 2500 dinarjev ali še manj i. t. d. Ako se družba osnuje samo z denarnimi vložki, bo moralo biti vplačanih najmanj 50.000 dinarjev, ako s stvarnimi, pa še več.

To ne bi bilo dovolj. Neredko — preko 11 % — se družbe z o. z. ustanovljajo tako, da se znaten, včasih največji del osnovne glavnice, da, celo vsa krije s stvarnimi vložki, tako da družba že z vsega početka nima likvidne obratne glavnice. To naj prepreči določba, da se $\frac{1}{4}$ osnovne glavnice mora vplačati z gotovino. Izjema naj velja le tedaj, če naj se v obliki družbe z o. z. nadaljuje podjetje, ki je obstojalo že pet let in ga hoče nadaljevati dosedanji imetnik ali soimetnik s svojo ženo ali otroki, ali dediči sedanjega imetnika ali soimetnika. Še ta izjema velja le za oni del osnovne glavnice, ki se pokrije z vrednostjo dose danjega podjetja kot stvarnim vložkom imenovanih oseb.

Pri stvarnih vložkih je važno zlasti tudi to, ali je pravilna ocena njihove vrednosti. Načrt za ta del poostruje dosedanje predpise na ta način, da zahteva ne samo točno oceno vrednosti vložka, kakor pri delniški družbi, marveč tudi napoved, kako se je vrednost izračunila (prejšnje ocene predmeta, ki so v sodnih spisih ali v prejšnjih po-

godbah o predmetu, davčni podatki, višina zavarovane vrednosti, podatki o uspehih podjetja za poslednja tri leta, borzne tečajnice, tržni listi i. t. d.). Prijavi za registracijo mora biti priložena izjava, da so osnovni vložki po zakonu in pravilih redno plačani in družbi prosto na uporabo. To izjavo morajo podpisati ne samo poslovodje, kakor doslej, marveč tudi vsi družbeniki.

»Neprijetne« določbe o stvarnih vložkih bi se lahko izigrale z osnovnimi in naknadnimi abavkami. Predmet, ki naj ga dobi družba, se ne poračuni formalno na osnovni vložek, nego osnovni vložki se določijo kot denarni, z denarjem pa se predmet, ki naj preide na družbo, kupi ali sicer kako pridobi pri samem ustanavljanju ali kmalu po registraciji. Ustanovitev je na videz denarna, stvarno pa je kvalifikovana, lahko še opasnejša za druge člane in upnike. Naš zakon za te primere ne daje določb, vsaj ne jasnih, načrt jih načelno izenačuje z ustanovitvijo s stvarnimi vložki.

Vse te določbe naj po smislu veljajo tudi pri povišanju osnovne glavnice, sicer bi bilo izigravanje jako lahko.

Navedene popolnitve ne bi bile zadostne, kajti sodišče je sicer dolžno pred vpisom družbe preizkusiti materialno zakonitost prijave in prilog, ne pa tudi pravilnost ocen. Ono bo moglo, po mojem mnenju, že po načelih nespornega postopka, zahtevati pojasnila o dvomih, ki se tičejo plačil in proste uporabe z njimi, kolikor so ti dvomi utemeljeni v prijavi in njenih prilogah, ne more pa na pr. odrediti sodne cenitve, ki bi osnivanje nerazmerno podražila. Za pravilnost vsebine prijave in njenih prilog velja torej ustanoviti izrečno odgovornost. Naš sedanji zakon jo ustanavlja izrečno le za poslovodje, ki so lahko tudi nedružbeniki, ljudje brez imovine (res da so pri nas navadno družbeniki). Odgovorni bi bili seveda tudi po sedanjem zakonu v zvezi z določbami občnega državlanskega zakonika družbeniki, ki bi kakorkoli s krivdo oškodovali družbo, ali ni mi znano, da bi jih bil kdaj kdo klical na odgovornost, kajti naša srednjeevropska pravna miselnost je pač pri občinstvu, pa tudi pri oblastvih in pravniki, sploh taka, da rajši uporabljajo konkretne, za poedini primer prikrojene določbe, kakor da bi poskušali iz občnih pravnih norm izluščiti to, kar se v poedinem primeru da uporabiti. Zakonodajec mora računati s to miselnostjo. Zato načrt čim točneje ureja civilno in kazensko odgovornost in določa zlasti to: a) če se pri osnovanju družbe, pri povišanju ali znižanju osnovne glavnice, pri spajanju (fuziji) ali pri pretvorbi delniške družbe v družbo

z o. z. (in še v nekaterih, tu nevažnih primerih) kršijo odredbe zakona, so udeležene osebe odgovorne za vsako škodo, kolikor ne dokažejo, da za činjenice, s katerimi je zakon kršen in na katerih je odgovornost osnovana, niso vedele niti vedeti morale. Udeleženci so zlasti osebe, ki prevzemajo osnovne vložke, ki vlagajo stvarne vložke, od katerih se prevzemajo osnovne ali naknadne nabavke, člani društvenih organov, ki so sodelovali v teh primerih ali pri registraciji družbe ali skupščinskega sklepa, in osebe, ki so vršile kakšno revizijo. Pod to sankcijo so zlasti neresničnosti v pravilih, poročilih, izjavah in objavah, dalje zamolčevanje ali krivo predstavljanje okoliščin, ki so bistvene za postanek, spajanje, pretvorbo družbe, povišanje ali znižanje osnovne glavnice, posebno kar se tiče plačevanja na osnovne vložke, stvarnih vložkov, osnovnih in naknadnih nabavk, odmen, nagrad, posebnih koristi. Prav ta odgovornost naj velja, če se je vpis družbe ali skupščinskega zaključka dosegel na temelju listine ali izjave, ki vsebuje neresnične činjenice ali njih krivo predstavljanje ali zamolčuje bistvene činjenice, dalje, če se je v zvezi s katerim od navedenih primerov na račun družbe dogovorila, dala ali sprejela, ali se je povzročilo, da se dogovori, dá ali sprejme kakršnakoli korist, ki nerazumno presega resnično vrednost stvarnega vložka, osnovne ali naknadne nabavke. To veljaj tudi za nerazmerne nagrade, odmene in posebne koristi za usluge in sodelovanje. Člani družbenih organov, ki kaj takega namerno ali iz velike nemarnosti ne preprečijo, so prav tako odgovorni.

Obseg in vsebina teh določb v bistvu ne gre preko vsebine in obsega odškodninskih zahtevkov po odz. Načrt skuša samo jasneje pokazati, za kaj vse lahko gre pri ustanavljanju družbe in pri važnih izpremembah v njihovem življenju. Novo je nekaj drugega, namreč prevajalitev dokaznega bremena. Ustanovitev družbe in omenjene važne spremembe se pripravljajo tajno, in camera caritatis, iz registra in priilog se vidi samo uspeh onih priprav. Upniki, pa tudi neudeleženi družbeniki — čutijo posledice, škodo, ne morejo pa lahko dokazati, kdo je sodeloval pri činjenici, ki je škodo povzročila, in še manj morejo dokazati kdo jo je zakrivil. Tipičen primer »dokazne stiske«, kajti to, kar naj bi ob redni razdelitvi dokaznega bremena dokazal tožitelj, ve v teh primerih navadno samo nasprotnik. Nova razdelitev dokaznega bremena bo silila osebe, ki sodelujejo pri ustanovitvi družbe i. t. d. k večji solidnosti in preprečila bo, da izginejo važne listine in da se

iz poslovnih knjig ne vidi, kar bi se moralo, kajti listinski dokaz bo najlažja in najbolj zanesljiva razbremenitev.

b) Poleg teh odredb, ki naj veljajo, seveda toliko spremenjene, kolikor zahteva različni ustroj, tudi za delniško družbo, pa določa načrt za družbo z o. z. še posebej, da so za škodo, ki nastane od nepravilne ocene stvarnih vložkov in osnovnih nabavk, odgovorni vsi družbeniki in poslovodje, pri povišanju osnovne glavnice družbeniki, ki vlagajo osnovne vloške ali dajo osnovne nabavke, in vsi člani upravnega in nadzornega organa, pri naknadnih nabavkah pa člani teh organov in oni družbeniki, ki jih dajo, kolikor poedina izmed teh oseb ne dokaže, da za nepravilnost ocene ni vedela niti vedeti morala. Ta posebna določba je za družbe z o. z. potrebna. Ona naj nadomesti u r a d n o r e v i z i j s k o p o s t o p a n j e, ki naj velja v teh primerih pri delniški družbi, ne pa tudi za družbo z o. z. Vendar pa niso odgovorni za nepravilno oceno, ki samo za $\frac{1}{5}$ ali manj presega pravo vrednost, vsi oni, ki nepravilne ocene niso zakrivali namerno ali iz velike nemarnosti, kajti upoštevati treba, da se tudi vestne ocene često ne bodo povsem strinjale.

c) Odgovornost je v vsakem primeru solidarna; uveljavljati jo more, ako je oškodovana družba, načelno samo družba; če ta tega ne stori pred pretekom enega leta a tempore scientiae, vsak družbenik, toda le v prid družbi. Reklo se bo, da upniki s tem niso zadostno zaščiteni, zlasti če ima družba malo število članov, ki so pri oškodovanju vsi sodelovali. Toda dokler družba obstaja, po njenem ustroju kot juristična oseba to pač ne more biti drugače. Poleg tega se pred otvoritvijo stečaja ne more za gotovo reči, da družba ne bo izpolnila svojih obvez, navzlic temu da je oškodovana. Dokler pa to ne stoji, ni govora o oškodovanju upnikov, in slednjič ne gre, da bi se preveč olajšalo šikanozno izkoriščanje poostrene odgovornosti. Zato načrt ni prevzel določbe švicarskega osnutka, da so družbeniki odgovorni do višine neplačane glavnice družbenim upnikom neposredno. V stečaju je itak upravitelj stečajnega sklada pozvan, da uveljavlja odgovornost, če pa on tega ne stori v treh mesecih a tempore scientiae, sme tožiti tudi vsaka posredno oškodovana oseba za toliko, za kolikor je ona oškodovana in ne dobi pokritja v stečaju, torej ne v prid družbi, nego neposredno sebi.

č) Poleg teh najvažnejših civilnopravnih norm daje načrt tudi podrobne kazenske sankcije.

II. Očita se pa našemu zakonu tudi to, da za življenja družbe, po njenem postanku, ob njenem poslovanju, ne štiti dovolj upnikov. Tudi ta očitek se mi z že omenjenimi utesnitvami v današnjih prilikah ne vidi neosnovan. Načrt skuša stanje izboljšati zlasti s temi določbami:

1. Poostri naj se in poenostavi postopanje za izterjavo nadaljnjih plačil na osnovne vloške.

2. Pojavu, da družbeniki družbo vedoč osnujejo z nezadostno osnovno glavnico, potem pa ji dajejo posojila, ki si jih dajo vrniti, čim se pokaže, da posli ne gredo dobro,⁸ skuša načrt priti v okom z določbo, da so družbeniki s takimi posojili, ako vračilo ni dospelo vsaj eno leto pred otvoritvijo stečajnega postopanja drugim družbenim upnikom. Če je vračilo dospelo tekom tega leta in je bilo plačano popolnoma ali delno, mora upnik-družbenik po zahtevi upravitelja stečajnega sklada vrniti, kolikor je potrebno, da se zadosti drugim stečajnim upnikom, ne da bi moralo biti razlogov za pobijanje. To vse velja tudi za onega, ki je tekom tega leta nehal biti družbenik.

Pričakovati je, da bodo te določbe zadostovale, kar se tiče denarnih posojil. Sporno bi moglo biti, ali zadostuje enoleten rok. Ta se seveda lahko podaljša, toda ne preveč, ker treba upoštevati, da tudi solidna družba lahko pride v stisko, iz katere ji more često pomagati samo posojilo, ki ga ji bo najprej in z najmanj težkimi pogoji dal družbenik, kajti ta pozna njene prilike in ve, da z družbo reši tudi svoj že vplačani vložek. Vprašalo bi se pač še, ali ne velja v isto vrsto s posojili družbenikov staviti posojila, ki jih njihovi bližnji svojci dajo družbi. Čul sem, da se to pojavlja. Težje je zgrabiti one primere, kjer družbeniki ne dajo denarnih posojil, nego druge predmete, in to ne v last, nego na posodo, v rabo, v najem, v zakup. Naravnost dokazati takih primerov ne morem, prav sumljive pa so v tem pogledu na pr. neredke transportne, zlasti avtobuške družbe, ki imajo

⁸ Da se to često godi, uči skušnja, pa tudi že prost preudarek. Osnovna glavnica je često odrejena tako nizko, da po predmetu podjetja ne more zadostovati niti za najpotrebnejše organizacijske izdatke, kaj šele za prvo nabavo blaga i. t. d. V teh primerih je jasno, da hoče družba izkoriščati kredit, ki zaradi prenizke glavnice nima stvarne podlage, ali pa ji potrebna sredstva dajo družbeniki poleg svojih osnovnih vložkov. Nesorazmerje med višino osnovne glavnice in predmetom podjetja je neredko vprav groteskno, primeri bi bili odveč.

včasih osnovno glavnico 30.000, 40.000 ali 50.000 Din, kajti da ta znesek redno ne zadostuje za nabavo prevoznih sredstev, skoro ni dvoma. Prav to velja za nekaj rokodelskih in drugih podjetij, za katera se da po vsakdanji skušnji trditi, da sama oprema poslovnice ali delavnice zahteva večji znesek kakor je osnovna glavnica. Če člani v teh primerih ne dajo posojil, je precej jasno, da dajo na razpolago stvarna sredstva in da gre prav za prav za skrite stvarne vložke ali osnovne nabavke. Namen je prozoren, in če ga tudi ni, je vsaj posledica prav jasna: izločitvena tožba v izvršbi, izločitveni zahtevek v stečaju. Za te primere — in oni prvi, posojila, se bodo lahko nadomestili z njimi — načrt ne daje določb. Potrebne bi bile, izpodbojna tožba ne bo zadostovala. Morda bi se reklo, da v teh primerih ni dopusten zahtevek ali tožba za izločitev, zadeti bi pa trebalo tudi primere, da družbenik uporabi »slamnjak«. Te izjeme naj ne bi veljale, če je razmerje jasno odkrito v družbenih pravilih, torej vidno v trgovinskem registru.

3. Prav zato, ker treba računati s tem, da tudi solidna družba lahko pride v stisko, poskuša načrt izgraditi institucijo naknadnih doplačil. Ta se praktično skoro ne uporablja (samo tri primere sem našel). Razlog je pač ta, da je vsa ureditev v zakonu dokaj okorna in da je zlasti vračanje preveč oteženo. Načrt dovoljuje, da se za ta doplačila zavežejo ne le vsi družbeniki, marveč tudi poedine njihove skupine, in bistveno olajšuje vračanje doplačil, kolikor niso porabljena za pokritje izgube osnovne glavnice. V stečaju veljaj za naknadna doplačila, kar velja za posojila družbenikov. Na ta način poskuša načrt doseči, da se bodo družbe tega načina povečanja svojih sredstev rajši posluževale, prednost bi bila zlasti v večji preglednosti stanja družbe.

4. N a d z o r. Določbe načrta o obveznem nadzoru nad družbenim poslovanjem so sicer napram sedanjemu stanju znatno poostrene, vendar po dosedanjem razvoju naših d. z. o. z. ne bodo dosti upoštevne. Važneje bo, da družbe dobe prepričanje, da je v njihov prid izkoristiti možnost ustanavljanja revizijskih zvez, zlasti skupaj z delniškimi družbami, dalje možnost kontrole po poklicnih, koncesioniranih družbah, sličnih angleškimi avditorjem, katerih ustanovitev omogoča in ureja načrt za delniške družbe. Še važnejša pa utegne biti, za upnike, določba, da smejo upniki, katerih od družbe priznane ali drugače ugotovljene terjatve dosega vsaj $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, predložiti, da reg. sodišče odredi pregled družbenega poslovanja. Predlagачi morajo verjetno izkazati, da način druž-

benega poslovanja o čito ograža poplačilo njihovih terjatev ali da so se v družbinem poslovanju na škodo upnikov zgodile nepoštenosti ali težke kršitve zakona. Postopek je nesporen, organi družbe se zaslišijo, predlagacem sodišče lahko tudi po službeni dolžnosti naloži položitev varščine za škodo, ki bi utegnila nastati družbi.

5. Predpisi o knjigovodstvu, vštevši letne zaključne račune, bodo po načrtu znatno popolnejši in strožji: natančni predpisi o ocenjevanju posrednih sestavin imovine, o sestavljanju bilance in računa dobička in izgube (zlasti morajo biti posebej izkazane terjatve zoper člane družbenih organov in dolgovi napram družbenikom).

6. Sodišče sme izreči prestanek družbe — posledica likvidacija — ne samo zbog ničnosti družbene pogodbe, nego tudi takrat, kadar se kršitve zakona ali pravil ali nemarnost v družbinem poslovanju navzlic opetovanim kaznim nadaljujejo in ogražajo koristi upnikov ali družbenikov. Seveda se morajo zaslišati družbini organi. Izredni revizijski rekurz je dopuščen.

7. Eden ali več upnikov, katerih po družbi priznane ali sicer ugotovljene terjatve dosegajo vsaj $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, more s tožbo zahtevati, da sodišče izreče prestanek družbe, če se iz kakšne bilance ali pri kakšni reviziji pokaže, da so propadle rezerve in $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, ali ako način družbinega poslovanja o čito ograža poplačilo njihovih terjatev, ali so se v družbinem poslovanju na škodo upnikom zgodile nepoštenosti ali težke kršitve zakona. Sodišče mora tožiteljem naložiti primerno varščino za škodo, ki družbi preti od tožbe, in tožitelji so družbi in članom njenih organov solidarno odgovorni za škodo, ki bi jim nastala od zlonamerno ali z veliko nemarnostjo vložene tožbe.

8. Načrt izdatno popolnjuje in poostruje določbe o odgovornosti članov družbenih organov za kršitev dolžnosti, ki jim jih nalagajo zakon, pravilniki ali skupščinski sklepi glede njihovega poslovanja, naglašujoč, da je vse eno, ali se je kršitev zgodila z dejanjem ali z opustitvijo. V nekaterih primerih, v katerih se je bati, da bo tožitelj v stiski za dokaz, je tudi tu preokrenjeno dokazno breme. To velja zlasti a) za pridobivanje »lastnih« poslovnih deležev, b) za vsa protipredpisna izplačila za družbeni račun in za opustitev izterjave plačil, ki pripadajo družbi na temelju določb zakona o d. z. o. z.

ali na temelju pravil (gre zlasti za plačila na račun osnovnih vložkov), c) za protipredpisno sklepanje pravnih poslov z osebami, ki so kakorkoli zaposlene pri družbi, za dajanje prekomernih kreditov takim osebam, za dajanje takih kreditov brez zavarovanja, kjer je to po prilikah potrebno, za dajanje kreditov z ugodnejšimi pogoji, kakor se sicer dajejo »privilegovanim« pogodnikom.

9. Nalog nadrejenega organa ali koga drugega ne oprošča odgovornosti onega, ki je vedel ali moral vedeti, da z izvršitvijo naloga krši svojo dolžnost. Kdor iz tega razloga odbije izvršitev naloga, ni odgovoren družbi.

10. Kdor zlorablja svoj vpliv, ki ga ima v družbi kot družbenik, na ta način, da neposredno ali posredno povzroči, da član družbinega organa ali kdo drugi, komur je poverjeno upravljanje družbinih poslov ali nadzor nad upravljanjem, krši svojo dolžnost, je s kršilcem solidarno odgovoren za škodo. Sploh so osebe, ki s kršenjem svoje dolžnosti povzročijo isto škodo, solidarno odgovorne ne glede na stopnjo svoje krivde.

11. Za uveljavljanje teh odškodninskih zahtevkov velja prav to, kar sem omenil pri ustanavljanju družbe. Vendar je treba tu in tam naglasiti, da ima družba prednost pri uveljavljanju le takrat, kadar je oškodovana ona, vse eno je pa, ali je oškodovana samo ona ali posredno tudi družbeniki ali upniki (kar je zlasti lahko mogoče). Pri uveljavljanju škode, ki nastane v navedenih primerih družbeniku ali upniku ali komu drugemu neposredno, ne da bi bila oškodovana družba, seveda družba nima prednosti.

12. Poostrene in izpopolnjene so tudi kazenske in disciplinske sankcije zoper člane organov, ki kršijo svojo dolžnost. V težjih primerih sme sodišče, če ne izreče izgube častnih pravic — kar sme po načrtu preko odredb kaz. zakonika — izreči, da obsojenec za določen čas, ne preko treh let, ne more biti član organov družbe z o. z. ali delniške družbe; ob povratu mora sodišče to stransko kazeno izreči za tri leta.

To bi bile glavne reforme, ki jih naš načrt namerava v onih delih zakona o družbah z o. z., s katerimi je urejeno ustanavljanje d. z o. z. in njihovo zunanje poslovanje. Enemu bodo morda preveč radikalne, drugemu premalo. Zaslužno delo stori, kdor opozori na pomanjkljivosti, nedoslednosti, protirečnosti, še večje oni, ki da novih misli. Prav naši slovenski pravniški in gospodarski krogi so v prvi vrsti pozvani, da svetujejo in kritikujejo, kajti poleg dalmatinskih imajo samo oni v naši kraljevini praktične skušnje z druž-

bami z o. z. Želeti bi tudi bilo, da se razmišlja o prevedbi sedanjega stanja v novo, o prehodnih določbah glede višine osnovne glavnice, osnovnega vložka, plačil z gotovino. Če dobimo najmanjšo osnovno glavnico 100.000 Din, bodo glede višine osnovne glavnice štiri petine naših družb v nasprotju z zakonom. Prehudo bi bilo, ako bi vse te morale preiti v likvidacijo, kajti gotovo je med njimi mnogo zdravih podjetij. Prav tako težko pa je pustiti jih pri miru, da dobrovoljno povišajo osnovno glavnico ali pa izginejo na en ali drug način. Morda bi se jim dal ne prekratek rok, da postopno povišajo svojo osnovno glavnico do najmanjšega zakonskega zneska ali se pretvorijo v družbo druge oblike, javno trgovinsko ali komanditno. Razmisliti bo treba, ali so v drugem primeru potrebne kake posebne določbe zaradi zaščite upnikov, v obeh primerih velja misliti na osvoboditev od taks. Razprava bo dosegla svoj namen, ako v teh in drugih primerih izzove čim več, čim tehtnejših mnenj. Dvojega seveda ne smemo pozabiti. Prvo je: Družba z o. z. je, kakor vse druge družbe trg. prava, del kapitalistične organizacije sodobnega gospodarstva, poleg tega je, da si se pri nas razvija v pravcu personalnih družb — kar je povsem pravilno in ustreza stremljenjem sodobnih zakonov in načrtov o družbah z o. z. —, k a p i t a l s k a d r u Ź b a. Kapitalistični sistem gospodarstva in kapitaliske družbe imajo svoje notranje, prirojene, imanentne, organske hibe. Kdor bi jih hotel povsem odpraviti, bi moral žrtvovati sam sistem. Ali s tem ne bi prišel iz Karibde v Skilo, je vprašanje zase, okoli katerega se danes bije usoden boj. Drugo pa je: i u r a v i g i l a n t i b u s s c r i p t a s u n t. Zakon ne more več nego odpirati oči, nikogar ne more prisiliti, da gleda, še manj, da vidi. Očitkov, da zakon ni dober, se ne bomo rešili niti z najvestnejšim delom. Zlasti se bo vedno našel kdo, ki bo z a k o n u podtikal s v o j o človeško slabost. To nas ne sme oplahiti. Kar moremo, moramo storiti vzajemno, praktiki in teoretiki, kajti theoria sine praxi currus sine axi, praxis sine theoria currus sine auriga.

Književna poročila.

Dr. Taranovski Teodor: Uvod u istoriju slovenskih prava. Drugo preradjeno i dopunjeno izdanje. Beograd, Geca Kon. 1933. Strani: IX+260.

Po desetih letih, odkar je T a r a n o v s k i, univerzitetni profesor, od 1. 1932. tudi redni član Akademije znanosti v Beogradu, obelodanil prvo izdanje knjige o uvodu v zgodovino slovanskih prav, je prišla druga

izdaja tega dela, povečana točno za 52 strani, toda, kar je glavno, tudi predelana in dopolnjena do najnovejše dobe. Pogrešamo, da ni v njej že vpletena monografija dr. J. Rusa o »Kraljih iz dinastije Vsevladičev«, ki bi bila to pač prej zaslužila kakor Ortnerjev »Repititorij iz pravne povjesti Germana i Slovena« iz l. 1898., ki o Slovencih sploh ni vedel ničesar povedati. Morda je bila Taranovskega druga izdaja prej zaključena kot je Rusovo delo izšlo. Vsekakor pa so Slovenci v drugi izdaji že predmet posebne znanstvene pažnje, kar je brez dvoma delu v korist. — Ogrodje označene knjige je sledeče: Prvi, manjši del obravnava pravnozgodovinske osnove od početka pravne renesanse do najnovejše dobe pri neslovanskih narodih ter se nazadnje dotakne vprašanja nacionalnih elementov v pravu. Drugi, dvakrat obsežnejši del nas vodi po širnih poljanah historiografije slovanskih prav, počeniši s tako zvano normansko teorijo, ki je veljala zgodovini ruskega prava. Od tu dalje gre preko Herderjeve filozofije zgodovine k prvim raziskavanjem I. B. Rakoveckega o Ruski Pravi in še dalje k monumentalnemu pravnozgodovinskemu delu V. A. Maciejowskega. Njegovemu slovanofilstvu je posvečen obsežen traktat zase, kar je gotovo pravilno. Slede orisi dela predstavnikov prvih kateder slovanske pravne zgodovine B. Bogišića, F. Zigla, K. Kadleca. Nato prikazuje pisatelj postanek in razvoj sodobnih kateder za pravno zgodovino v Beogradu (Krstić, Mijušković, Taranovski), v Zagrebu (Hanel, Pliverić, Spevec, Kostrenčić) in v Ljubljani (Jasinski). Temeljito in z znanstveno ljubeznijo je opisan preobrat k raziskavanju primerjajoče zgodovine slovanskih prav v 20. stoletju, ki ga je pokrenil nedavno (11. januarja 1933.) umrli O. Balcer (Lwów). Vprav v njegovem pravcu vidi Taranovski ki glavno nalogo slovanskih pravnih zgodovinarjev: Za vesoljno Slovanstvo naj se ustvari ena sama široka primerjalna pravna konstrukcija, v kateri bi se namestili dve glavni skupini zapadno- in vzhodnoslovanskih inacih prav. — Proučevanje Taranovskega Uvoda priporočamo slehernemu jugoslovanskemu pravniku: tako način prikazovanja kakor tudi stvarna izvajanja ga bosta osvojila, slovansko miselnost pa mu brezdvomno okrepila.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Hönigsberg Lavoslav: Komentar štamparskog prava. Beograd, Geca Kon. 1933. Str. 182.

Leta 1926. je izdal L. Hönigsberg v Zagrebu (bibliografski zavod) »Tekst zakona o štampi sa tumačenjima i postojećim sudskim rješenjima« (gl. našo oceno: Sl. Pr. 1927., str. 39—42). Takrat je bil svetnik banskega stola v Zagrebu, poslej je postal sodnik stola sedmorice, ostal pa je izraziti specialist za naše tiskovno pravo. Najnovejše tu naznadjeno svoje delo je v primeri s prvim znatno razširil. Ne samo komentar k tiskovnemu zakonu, ampak komentar o tiskovnem pravu je napisal. Novo delo ni samo mehanično po obsegu razširjeno, ono prinaša racionalno prirojeno besedilo tistih mnogoštevilnih določb tiskovnega zakona, ki so bile po noveli z dne 6. januarja 1929. spremenjene, ne da bi bil zakonodajec verbis expressis spremembe že sam ustanovil. Razen tega je sprejel Hönigsberg v novo knjigo: doslovno besedilo že navedenega zakona z dne 6. januarja 1929., dalje zakon z dne 9. oktobra 1931., ki je novelirani tiskovni zakon glede pristojnosti sodišč vnovič spremenil, dalje uredbo o novinarjih, predpise konvencij o izročitvi obdolžencev, kolikor gre za tiskovne delikte; uredbe o amnestiji glede tiska; slednjič

izvestne partije zakona o pobijanju nelojalne tekme z dne 4. aprila 1930. Preden pa je komentiral določbe tiskovnega zakona, je priobčil zaokrožen sistematični del, ki obsega skoraj tretjino vse knjige. S tem se je izognil mnogim ponavljanjem v komentarju. Naša sodba je, da je Hö nigsberg ravnal preudarno in vestno in da je njegovo tolmačenje pravilno, ker se ne oklepa besed, ampak išče stikov s celokupnim našim kazenskim pravom. Zlasti nas ogreva njegovo iskanje in reševanje problemov, ki so skriti, pa mu jih je praksa razodela. Tu pa ne smemo prezreti težkoč, ki se grmadijo pri praktični porabi tiskovnega zakona.

Že z zakonom iz l. 1925. je bil križ zaradi njegovih hudih tehničnih hib, še težji položaj je nastal po noveli z dne 6. januarja 1929. V tem pogledu naj pokažemo na posledice zadnje novelizacije in na možnost, da bodo različno tolmačene. Gre za vprašanje, kako naj se ravna s primeri, katerih se tiče čl. 13. zakona z dne 6. januarja 1929., ki odreja: »Ako so kazni za kazniva dejanja, predvidena v osmi glavi zakona o tisku, milejše od kazni, katere predvideva za ta dejanja kazenski zakon in zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi, kaznujejo se ta dejanja po kazenskem zakonu, odnosno po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi.« Hö nigsberg postavlja pravilno tezo (str. 12.), da je treba v vsakem primeru predvsem ugotoviti, ali naj se dejanje v smislu cit. čl. 13. kaznuje po strožjem k. z., odn. zak. o zaščit. drž., ali pa po poglavju VIII. tisk. zak. Pozneje pa pravi (str. 19.): ako se vidi, da je dan prvi primer, »kazniče se učinilac za ovo delo po krivičnom zakonu, odnosno po zakonu o zaščiti javne bezbednosti i poretka u državi, usled čega će se i postupak provesti po opštem krivičnom postupku, odnosno propisanom za državni sud za zaštitu države, a ne po postupku zakona o štampi«. Ta rešitev problema je za nas nesporejmljiva in je, kolikor je nam znano, praksa v področju apelacijskega sodišča v Ljubljani nikdar ni in ne bo sprejela. V noveli z dne 6. januarja 1929. sploh ne gre za vprašanje formalnega prava; njen čl. 13. je poostril samo materialno pravne sankcije v svrhu zenačenja sankcij po k. z. in zak. zašč. drž. Res postane dejanje, storjeno s tiskom, po čl. 13. lahko zločinstvo. Toda niti z besedico zakonodajec ni dopustil, da bi tako odtlej strožje kaznivo dejanje izpadlo poslej iz okvira postopka, urejenega na poseben hitrejši način baš s tiskovnim zakonom. Spremenjene so sankcije, spremenjena je določba, da sodijo razen kaznivih dejanj iz čl. 27., 65.—71. tisk. zak. okrožna sodišča kot zborna sodišča (3 člani, event. 5 članov), — ampak vse po načelih tiskovnega zakona. Sam Hö nigsbergov komentar upropašča svoje, v sistematičnem delu nahajajoče se trditve glede postopka po k. p., namesto po tisk. zak. Ali ni absurdno, da bi se morala soditi razžalitev (uvreda) po čl. 54., odst. 1., tisk. zak. po tiskovnem postopku, ker je kaznen po tej določbi strožje od kazni po § 302., 1. odst., k. z., kriva obdolžitev (kleveta) po čl. 54., odst. 2., tisk. zak. pa po splošnem sodnem kazenskem postopniku, ker je kaznen v § 302., odst. 2., k. z. strožja od one v čl. 54., odst. 2., tisk. zak.? Kje je ratio za tako rešitev in kaj naj se zgodi, če gre baš za vprašanje, ali je dejanje kvalificirati za »uvredo« ali za »kleveto«? Kdo naj odloči to vprašanje? Drugi, še zagonetnejši primer: V komentarju k čl. 53. tisk. zak. argumentira Hö nigsberg, da velja kaznen za kleveto kralja, ki je določena z zaporom od leta dni do 10 let, za blažje od one v § 307. k. z., ker gre tu za strogi zapor; enako pa da.

velja tudi kazni za uvredo kralja v tisk. zak. strogi zapor od 1 do 5 let za blažjo. Posledic tega naziranja ni izvajal v komentarju, ali po njegovih izvajanjih v sistematičnem delu bi moralo v obeh primerih priti do postopanja pred državnim sodiščem za zaščito države. V resnici pa kazni za uvredo kralja po tiskovnem zakonu sploh ni blažja, ampak strožja nego v k. z. (enako tudi Živanović, Kriv. zak. i postopak [1930], str. 169.), a za kleveto, storjeno s tiskom, pač ni pametnega razloga, da se ne bi obravnavala po hitrejšem tiskovnem postopku; vsaj zakon o državnem sodišču za zaščito države odreja za dejanske stane po § 307. k. z. pristojnost državnega sodišča, o tiskovnih deliktih pa sploh ne govori. (S svojo rešitvijo se je Hönigsberg izognil vprašanju, ali je vobče smel zapor še pred novelo z dne 6. januarja 1929. trajati preko 5 let. Mislimo, da spričo § 39. k. z. in čl. 6., št. 2., ter 8. uvod. kaz. zak. ni moglo biti govora o zaporu preko 5 let.) V svoji razpravi »Krivico-pravna odgovornost za tiskovne delikte« (Mesečnik, br. 7.—8. iz l. 1932.) smo zavzeli stališče, ki je Hönigsbergovemu diametralno nasprotno. Bo pač naključje, da je Hönigsberg svoja izvajanja zaključil, preden je izšla naša razprava. Sicer si ne moremo razlagati, da bi svoje stališče ne bil bolje podprl ali pa sploh revidiral. Pripetilo se mu je namreč, da je oprl (str. 12.) svoj nazor na čl. 42., odst. 2., tisk. zak., ki ga proglašja na str. 97. za takšnega, ki nima praktične veljavnosti.

Posledice nepravilnega tolmačenja označenega čl. 13. zak. z dne 6. januarja 1929. se vidijo tudi v Hönigsbergovih izvajanjih glede preiskovalnega zapora v tiskovnem postopku. Čim pride pri tiskovnih deliktih zaradi spremembe sankcije do kvalifikacije zločinstva, drže Hönigsbergova izvajanja glede možnosti ukrenitve preiskovalnega zapora. Čim pa ostane pri svojem naziranju, so izločeni vsi primeri postopka po tiskovnem zakonu glede uporabe preiskovalnega zapora. Kajti potem imamo opraviti v tiskovnem postopku edino le s prestopki, za katere pa velja § 372. k. p. z določbo, da sme samo državni tožitelj predlagati preiskavo in preiskovalni zapor, a ne zasebni tožitelj. To restrikcijo bi moral pisatelj knjige o tiskovnem pravu na str. 27. vsekakor spoznati in omeniti.

Mi smo vse te primere omenili predvsem, da pokažemo, kako zamotani so problemi, kjer se križa tiskovno pravo z občnim kazenskim pravom. Nikakor pa ne bi hoteli z našimi pripombami kvariti splošno dober vtis o Hönigsbergovi novi knjigi. Ponovno poudarjamo, da je videl in rešil mnogo problemov, ki jih drugi še slutili niso. Omenimo n. pr. vprašanje glede obnovitve postopka v tiskovnih stvareh, ki je zelo liberalno rešeno; kjer dopušča s. k. p. obnovo tudi za facta vel documenta noviter producta, tam po tiskovnem pravu to pač ne pojde, ako se je bila stranka v prvi pravdi sama prekludirala s predlaganjem dokazov itd. Tudi poglavje o »stavitvi pod sodišče« ob razlikovanju vložitev obtožnice s poizvedbami ali brez poizvedb je obširno in plastično obdelano. Hönigsberg smatra, da zoper obtožnico v nobenem primeru ni dopusten ugovor po § 202. nasl. s. k. p. Mi se mu pridružujemo zlasti v pogledu na določbo čl. 29., odst. 3., tisk. zak.; pripominjamo pa, da se zastopa tudi še nasprotno mnenje (gl. Veljković v Braniču 1933, str. 1 nasl.) Prav posebno moramo pohvaliti poglavje o pravnih lekkih, a mogli bi se še o več drugih problemih enako povoljno izraziti, ali v okviru tega poročila bodi dovolj: Saj je ves tiskovni zakon že obsojen na od-

pravo. V budgetni debati (v marcu 1933.) je sam ministrski predsednik Srškić, ki je doslejšnji tiskovni zakon iz političnih vzrokov »držal«, oznani, da pride do njegove temeljite reforme: Za tako preosnovo pa bo Hönigsbergova nova knjiga o tiskovnem pravu zelo koristen vir spoznanja tistih očitnih in skritih problemov, ki bodo zahtevali nujno boljše in jasnejše rešitve od doslejšnje, zlasti v tem smislu, da naj pride do polne skladnosti med duhom tiskovnega zakona in obstoječega materijalnega ter formalnega občnega kazenskega prava.

Dr. Metod Dolenc.

Pitamic Leonidas: A Treatise on the State, Baltimore, 1933. Str. X+301.

Imamo na področju državoznanstvene teorije dvoje izvrstnih jugoslovanskih del. Prvo, ki ga je spisal Slobodan Jovanović, se imenuje »Osnovi pravne teorije o državi« in je doživelo že tri izdaje. Drugo delo »Država« (1927.) je prispeval dr. Leonid Pitamic, nekdanji profesor na ljubljanski univerzi, zdaj jugoslovanski poslanik v Washingtonu. Obe knjigi se odlikujeta po izvrstnem, res literarnem slogu. Obe nudita vzgled neoporečno znanstvene in obenem poljudne razprave. Obe se enako oklepata pravne metode raziskovanja življenja države (ki ga lahko gledamo s treh stališč: pravnega, političnega in sociološkega).

Pitamicova knjiga je zdaj ponatisnjena v Ameriki v angleškem jeziku. To izdajo moramo pozdraviti iz dveh vzrokov. Slične razprave približujejo anglosaški duševnosti na evropski celini ustvarjeno državoznanstvo in nadaljujejo v tem oziru ono tradicijo, katere utemeljitelj je bil že Woodrow Wilson s knjigo »The State« (1892.). A poleg tega bogatijo celinsko znanost s tem, da širijo izrazoslovje in vsebino po njej ustvarjenih načel. Pitamicova angleška knjiga nikakor ne pomeni samo prevod slovenskega izvirnika. To je razvidno že iz njenega obsega, ki je za polovico narastel. Knjiga je temeljito spopolnjena. Upošteva predvsem nova dejstva na političnem področju. Tako so n. pr. dodani naukom o državnih oblikah podatki o korporacijski državi in vatikanski državi, ki je označena kot »aristokratska ekleziastična republika«. Tudi poglavje o britskem imperiju je znatno naraslo. Predvsem pa je obilo novega gradiva o ameriških ustanovah, kar je najbolj značilno za poglavje o zvezni državi.

Miselnost dela je ostala nespremenjena. Avtor se predvsem, da skoro izključno zanima za pravno, normativno plat državnega življenja. To ne pomeni sicer onega skrajnega formalizma, ki po Krabbejevi besedi odvzema temu življenju vse vitamine. Vendar zanimajo avtorja abstraktna, za ureditev države pomembna določila neprimerno več kakor one konkretne politične in socialne moči, ki ustvarjajo in spreminjajo življenje države. Ta značilna pomembnost slovenske izdaje omenjene knjige je narekovala Jovanoviću očitek, da pogrša pri Pitamicu nauke o strankah in narodnostih.

Pravno stališče dr. Pitamica temelji na dveh načelih. Poudarja predvsem prvenstvo pravnih norm v življenju države. V zvezi s tem, v nasprotju z Jellinekom in Labandom in v soglasju s Kelsenom, ne umeva prava formalno, temveč normativno. To pomeni, da ne izvirajo po njegovih nazorih pravne določbe iz hotenja države kot osebnosti, ki jih sama postavlja, z njimi prostovoljno omejuje lastno moč in po njih

določa kompetenco svojih organov (Kompetenz-Kompetenz). Nasprotno avtor podreja pravnim določbam težnje državnih organov in države same. V nasprotju z Duguitom ne mara izvajati imperativne predpise teh norm iz indikativnih socialnih procesov. Njegova deontologija se ne izgublja v ontologiji. Torej ostane avtor zvest idealistični pravni filozofiji. Država mu pomenja pravno organizacijo ljudi. Objektivno pravo, organizacijo in ljudstvo smatra za njene konstitutivne elemente.

Druga vodilna avtorjeva ideja je primat mednarodnega prava nad državo. Torej ne pomenja mednarodni red po njegovih nazorih izolacije ali koordinacije posameznih držav, temveč njih subordinacijo. Vendar to ne pomenja odvisnosti ene države od druge, n. pr. malih držav do velikih, oziroma skupne odvisnosti vseh, celo velikih držav od neke »najvišje države« (Wolffova civitas maxima). To je samo duhu normativne šole primerna ekstrapolacija notranje državne lestvice pravnih norm na mednarodno področje. Država je označena kot pravna organizacija, katere karakteristiko tvori neposredna podrejenost mednarodnemu pravu. V zvezi s tem ne dobiva država suverenitete superlativnega, ampak samo komparativnega značaja. Na ta način ima Zveza narodov pomen morebiti nekoliko pretiranega sodržavja. V tem oziru soglaša dr. Pitamic z drugim slovenskim znanstvenikom, pokojnim dr. I. Žolgerjem, oziroma Verdrossom in Delosom.

Lepa oprema knjige odgovarja značilni solidni zunanosti ameriških znanstvenih izdaj. Uporabljeno gradivo je točno. Našel sem le eno pogoško, ki jo je moral zakriviti tiskarski škrat. Na strani 30. je datirana češkoslovaška revolucija z letom 1927. Delo dr. Pitamica ni samo dragocen donesek za državoslovno književnost, ampak je tudi jako koristna priročna knjiga. Služila bo vsem, ki želijo z razumevanjem dogodkov sodelovati v življenju države in iščejo v letih sedanje politične krize rešitve v starem, a neumrljivem geslu: *Justitia regnorum fundamentum.*

Dr. Evgen Spektorski.

Dr. Mirković Mijo: Saobračajna politika. Beograd, 1933, Geca Kon, str. XVI+267.

Na marljivo znanstveno in publicistično delovanje dr. Mirkovića, profesorja juridične fakultete v Subotici, je opozoril Slovenski Pravniki že dvakrat. Tudi to pot mu moramo priznati, da se mu je naloga izborna posrečila. Ni lahka stvar, podati tvarino, ki je sama po sebi dosti suhoparna in za širše kroge malo privlačna, v učbeniku na tako vabljivo zanimiv način in to tudi tedaj ne, če je pisatelj, ki je kakor Mirković iz mornariške rodbine, v prometno-strokovnem poklicu doma. Temu bo pritrnil vsakdo, kdor primerja Mirkovićevo delo z onimi, ki so bila na razpolago pred vojno in so deloma tudi še danes. Sicer je spis namenjen prvenstveno slušateljem prava, mislim pa, da ga bodo z veliko večjim zanimanjem in užitkom, čitali pravniki, ki imajo študije že davno za seboj, in tudi tisti, ki bi radi nekaj pregleda v tej raznorodni materiji, pa nimajo časa, da bi presedali cele mesece med kupi specialne strokovne literature. Če se bodo pa zanimali tudi zanj, jim bodo prišli široki bibliografski odstavki v Mirkovičevem delu zelo prav.

V metodičnem oziru je obdelal Mirković tvarino tako, da po dveh krajših uvodnih poglavjih o nauku o prometu in prometni politiki ter o narodno-gospodarskem pomenu prometa prikazuje in rešuje prometno-politično problematiko za vsako prometno stroko posebej. To, kar je

splošno znanega ali sporednega, odpravi v nekaj odstavkih, bolj na široko pa razprede svojo razlago, kadar gre za kompliciraneje, važnejše zadeve, osobito take, ki so baš današnje dni predmet živahnejše javne diskusije, n. pr. kadar gre za tvorjenje cen in činitelje, ki v njem odločujejo, za finansiranje, investicijske in obratovalne troške, za rentabilnost in tarifno politiko, za razne organizacijske metode, državne prometno-politične vidike i. dr. Zavoljo tega pa Mirkovičeva knjiga ni morda suhoparen teoretičen traktat; ravno narobe, vsepovsod poskuša z uspehom, kako bi podal stvarino čim najbolj zanimivo, plastično, živo. Delo je polno značilnih, drobnih podatkov o konkretnih razmerah doma in v tujini in tudi porazdelitev naslovov in podnaslovov je taka, da olajšuje pregled. Kjer je treba, kritikuje avtor upravičeno našo domačo prometno politiko.

Da povzamem na kratko: spis, ki združuje na tako srečen način prednosti znanstvenega dela in poljudnega prednašanja, in na svojem področju tako spretno predočuje najnovejšo sedanost, se priporoča najlepše sam. Obenem pomenja važno obogatitev srbske ekonomske literature, ki je v zadnjem desetletju tako lepo napredovala.

Ogris A.

Dr. Godjevac Anka: Principi i pravila medjunarodnog prava koja se izlučuju iz jurisprudencije Stalnog suda medjunarodne pravde u Hagu. Beograd, Geca Kon, 1933, str. 192.

Stalno mednarodno sodišče v Haagu (SMS), ki je stopilo v življenje dne 15. II. 1922., ima sicer predvsem nalogo, da rešuje določene mednarodne spore, toda ima zasluge tudi pri izoblikovanju in ustvarjanju mednarodnega prava. Ravno s tega področja je gospa A. Godjevac napisala svojo doktorsko disertacijo na beograjski pravni fakulteti. Njen namen je bil, da iz devetletne jurisprudencije SMS-a izvede in sistematično uredi vsa tam izrečno ali molče ugotovljena in poudarjena načela in pravila mednarodnega prava.

Knjiga je razdeljena v 8 poglavij, v katerih je material razložen po naslednjem redu: uvod; pravila in metode tolmačenja mednarodnih aktov; mednarodno pravo vobče; načela in pravila v zvezi s suverenostjo države; mednarodna organizacija in mirna ureditev spora; pristojnost SMS-a in pristojnost vobče; ostala pravila postopanja; zaključek. Vsega je obdelanih 16 sodb in 18 mnenj tega sodišča. SMS teži za stalnostjo jurisprudencije, čemur pa stoji na poti ovira, namreč da na odločanje tega sodišča mnogo vplivajo politični momenti. Pisateljica prihaja do zaključka, da je haaško sodišče s svojo jurisprudenco prvih 9 let sicer urezalo brazde na polju izoblikovanja mednarodnega prava, da pa je v pogledu uvajanja novosti v mednarodno pravo — kajti to sodišče sodeluje na posreden način pri samem ustvarjanju tega prava! — njegova težnja konservativne narave.

Delo je izredno zanimivo, ker odpira poglede na polje ugotovitve pozitivnega mednarodnega prava. Delo ima predvsem značaj zbirke gradiva, ki je deloma sistematično urejeno. Vriva se nam misel, da si je pisateljica postavila nekoliko preobsežno nalogo, namesto da bi se omejila le na del jurisprudencije SMS-a, ki bi ga znanstveno temeljito obdelala. Priznati pa se mora, da je njena naloga bila težka, ker je omenjena jurisprudenca jako mnogovrstna in ne tvori logične skupnosti. Delo bi še pridobilo na vrednosti, ako bi se upoštevala tudi tako zvana oddvojena mnenja. V kolikor pa je gradivo izčrpno in točno sestavljeno, je delo, ki je brez dvoma eden izmed prvih poskusov te vrste (pisateljica ne na-

vaja lansko leto izižlega dela Jean Collette, *Les Principes du Droit de gens dans la jurisprudence de la Cour Permanente de Justice internationale*), lep prispevek k mednarodni pravni literaturi. Posebne važnosti je tako delo za teoretika, ki si prizadeva najti jasnosti v vprašanju, kaj velja kot načelo ali pravilo pozitivnega mednarodnega prava.

Dr. Ivan Tomšič.

Glungler Wilhelm: Die Erfüllung des Staatsgedankens. Voglrieder, München 1933. Str. 43; cena RM 2.70.

Avtor podaja v zelo širokih obrisih in v težko dostopnem slogu neke vrste morfologijo države. Služi se pri tem metode, ki jo imenuje pragmatično in katero zoperstavlja statičnemu in dinamičnemu gledanju na pravo — in državoslovje. Po njegovem mnenju je pragmatična metoda intuitivna, ker nam neposredno odkriva bistvo države. Diskurzivne ali zgolj razumske metode morejo le analizirati posamezne elemente, iz katerih je država sestavljena, ne morejo po podatki njene osnovne enotnosti. Kot primer diskurzivnega gledanja navaja avtor Jellineka, ki razčleni državo v tri elemente (narod, ozemlje, oblast), in Kelsena, kateremu je država zgolj personifikacija pravnega reda. Medtem ko izhajata oba nauka po avtorju iz takega pojma države, kateremu ne odgovarja v vidnem svetu nič objektivno ugotovljivega, naj nas pragmatična ali intuitivna metoda približa konkretnemu gledanju na državo kot celoto, tako da postane celo predmet čutnega nazora. Tak »čutni nazor« nam hoče avtor razkriti v štirih poglavjih, v katerih obravnava osnovno-bitnostne smeri (*Wesensgrundrichtung*) naroda, prostora, časa in vodilnega reda (*Leitordnung*) kot konkretnih načinov, v katerih se država izživlja. Zadnje poglavje obravnava enotnost vseh teh »osnovnobitnostnih« smeri in nosi naslov »Die Einheit des Wesens«. Tekstu so pridane številne opombe, ki nekoliko pojasnjujejo mnogokrat v mistično temo zavita avtorjeva izvajanja.

Dr. Boris Furlan.

Dr. Karvaš Imrich: Vliv kartelov na konjunktúru. — Knihovňa Právnickéj Fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, svazok 38., 1932, str. VII + 85; cena 30 Kč.

Avtor, eden iz plejade mnogoobetajočih mlajših zastopnikov češko-slovaške ekonomske vede, si stavi v tem spisu težko in doslej bolj malo pretreseno vprašanje, namreč, kako vplivajo karteli na potek konjunkturnih valovanj in kakšna je raz to zrelišče njih funkcija v gospodarskem življenju.

Krajšim uvodnim, pa zelo zgoščenim poglavjem o postanku podjetniških združb, o bistvu kartelov, o njih cenovni politiki in o naravi posameznih konjunkturnih razdobj sledi najprej podroben razbor cenovne politike kartelov v predvojni Nemčiji. Med mnogim drugim ugotovi pisec, da niti o kartelih v tej državi ni toliko statističnega gradiva, da bi se moglo rešiti stavljeno vprašanje s čisto induktivno metodo. Pri razboru gradiva postopa Karvaš dosti oprezno in ponazoruje konjunkturalno občutljivost kartelno vezanih in nevezanih cen tako z besedo kakor s statističnimi tabelami in grafičnimi nariski.

S tem, da primerja cenovna razpetja v posameznih konjunkturnih razdobjih tako pri karteliranih kakor pri nekarteliranih industrijskih strokah, prikazuje, kako vladajo tu precejšnje razlike in odkloni, iz katerih se more sklepati, da kartelno vezanje cen njih konjunkturalno občutljivost zmanjšuje. Nadaljnji izsedelek pove, da se cene nekarteliranega blaga po

poteku nekaterih konjunkturnih razdobij deloma prilagode gibanju vezanih cen. S tem, da posezajo karteli v cenovni proces, se torej doseže pač precejšnja stabilizacija cen, vendar pa sledo povprečno in v celoti konjunkturni krivulji tudi vezane cene in količina kartelne proizvodnje.

V najširšem in najzanimivejšem poglavju se pretresa vprašanje, ali prinaša kartelna stabilizacija cen tudi stabilizacijo proizvodnje in ali pomeni s tem morda vsaj delno regulacijo gospodarskih konjunktur. Po avtorjevih zaključkih kartelna stabilizacija cen konjunkturna valovanja prej prirostruje in to ne samo v karteliranih, marveč tudi v nekarteliranih strokah in sploh v vsem gospodarstvu. Proti tem neugodnim je pa staviti ugodne posledice. Ker se karteli namreč ne morejo izmakniti konjunkturnim vplivom in skušajo zato na razne načine vendarle ohraniti rentabilnost karteliranih podjetij, se ta obvarujejo pred večjimi zgubami in zaposlujejo precej delavstva, ki bi sicer v depresijski dobi prišlo ob delo; to pa prinaša koristi vsemu narodnemu gospodarstvu. Ali je prevesje na strani ugodnih ali neugonih učinkov, je v vsakem konkretnem primeru skrbno premotriti in presoditi. Teoretična analiza more dati na stavljeno vprašanje le obče abstraktne izsledke; kartelna politika se jih more poslužiti s pridom samo, če skrbno presodi vsak individualni primer. — Čitanje tega spisa, ki odpira tudi mnoge druge zanimive vpogleda in razširja razglede, bi se težkoda komu ne izplačalo, če ga problematika gospodarstva količkar zanima.

Ogris Alb.

Sapir Boris: Dostojevsky und Tolstoj über Probleme des Rechts. I. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1932. Str. 110. Cena 3.60 M.

Najbolj ruska nacionalna pisatelj Dostojevski in Tolstoj sta v svojih svetovnopriznanih spisih nagrmadila neznansko množino misli o človeštvu. Nemogoče bi bilo, da bi bila opustila razpravljati tudi o problemih krivde, ki vede do kazni. Saj ima kazensko pravo posla samo z živimi ljudmi, vsak človek pa živi in dela po svoje, a ne brez vzrokov. Vzroke v razmerju do izvedbe dejanja ali opuščenja pa registrira in pojašnjuje psihologija. Boris Sapir, doslej nam nepoznan pisatelj, hoče vse to, ali vsaj najbistvenejše od vsega, kar Dostojevskega junaki kot Razkolnikov, Ivan Karamasov i. dr., ali kar Tolstega junaki kot Nehljudov, Protasov i. dr. počenjajo in modrujejo, ne do temelja preiskavati, pač pa pustiti, da »pasira duhovni laboratorij inteligenta«. Kumoval je njegovemu poskusu znani kriminalist, vseuč. prof. G. Radbruch. Koliko se je ta poskus posrečil, da se pravilno izluščijo pravno relevantni nazori obeh duševnih velikanov, v okviru tega prikaza ne bi mogli razmotrivati. Samo toliko naj smemo trditi, da se nam zdi del, ki govori o pravnih nazorih Tolstega, mnogo jasnejši in posrečenejši. Temu utegne biti vzrok, da izhaja Tolstoj iz primitivne teze, da je vsak človek od prvega početka dober, da se da le z ljubeznijo vzgajati, a soditi ga sme samo tisti, ki ga more odrešiti, dočim je Dostojevskega ideologija polna kompliciranega demonstva. Sapirovi prinosi zanimajo, dajejo misliti, pa ne ogrevajo. Njegova izvajanja o primeri Tolstega idej o kazenskem pravu s kazenskim pravom sovjetske republike pa ne bi hoteli podpisati; ni Tolstoj »dedič tipa nihilistov iz l. 1850. do 1860.,« niti »ni njegov nihilizem nevaren,« ampak Tolstoj pojmuje človeštvo in božanstvo tako vzvišeno, da o nihilizmu zanj ne more biti govora. Sapirovi izsledki so samo formalni, Dostojevskega in Tolstega problemi o pravu pa bi zaslužili, da bi

bili osvetljeni v »duševnem laboratoriju inteligenta« tudi z materialne strani.

Dr. Metod Dolenc.

Wronsky Siddy u. Prof. Dr. Kronfeld Arthur: *Sozialtherapie und Psychotherapie in den Methoden der Fürsorge*. Carl Heymanns Verlag, Berlin, 1932. Str. 120. Cena 4 M.

Na polju skrbi za blaginjo prednačijo Nemci. Vodilna smer gre za tem, da naj se spozna celokupna osebnost tega, ki je pomoči potreben. Zato je treba proučavati osnove človeških medsebojnih odnošajev, ugotoviti vezi med socialnim in duševnim dogajanjem človeške usode v družbi. Prikazana knjiga hoče biti kažipot za pravilno socialno in psihično lečenje. Ima mnogo samo po sebi umljivih ugotovitev, pa tudi mnogo novih, neopaženih za socialno-nešolane ljudi. Vedno in vedno operira s pojmom »der Fürsorge«. Slovenci za ta pojem še nimamo ustaljenega adekvatnega tehničnega termina. Morda bo najbolje, če pravimo, po vzoru Francozov, ki so uvedli izraz »*prévoyance sociale*«, tudi mi »socialna skrb«. (Ta izraz je uporabljal že l. 1921 dr. Fr. Goršič v svoji monografiji »Socialna zaščita dece in mladeži«.) V prvem delu prikazane knjige je govora o metodi ravnanja s tistimi, ki so potrebni opore in pomoči, ker so »kot socialni slabiči zdrknili iz družbe« (str. 12, 13). Praksa kaže, kako hitro moči, ki so tu in so tudi dobro razvite, propadejo zbog neugodnih vplivanj, kar pa se ne bi bilo pripetilo, čim bi bile pravočasno spoznane in uporabljene primerne odredbe. Tu treba zaščitne odgoje. V Nemčiji so izdali v te svrhe poseben zakon že l. 1926. Avtorja prikazane knjige pa zahtevata preko predpisov tega zakona, da se naj socialna skrb ne udeleži samo materialno, ampak tudi umstveno in duševno in to ob uporabi sredstev finančne, organizatorične in metodične vrste. Velik pomen se pri tem pripisuje socialni anamnezi in preiskavi. Avtorja prinašata tipizirano tabelo, ki združuje podatke za sliko osebnosti socialnega slabiča in za zunanje činitelje, ki so nanj neugodno učinkovali (str. 48), slednjič pokazeta na dveh primerih iz prakse (str. 49—65), kakšna je bila in bodi socialna terapija. Imamo vtis, da so pogoji za tako subtilno ugotavljanje — omenjena tabela hoče odgovora na 78 raznih vprašanj — vendarle preokoren aparat za socialno diagnozo in da bo navzlic vsemu uspela socialna prognoza le v minimalnem odstotku primerov. Življenje je prepestro, a od ljudi ima vsak svoj »prav«. — Drugi del knjige, ki razpravlja o osnovah psihoterapije se namenoma izogiblje vsaki »šoli«, pa se vendar precej nagiblje k znanim naukom psihoanalitika *Freuda* in njegovih učenčev. V tem delu je izražanje silno zbitno in zato mestoma precej nerazumljivo. (Očividno avtor tega dela ni bil isti kot pri prvem.) Nauk iz teh izvajanj je, da se mora tisti, ki naj psihično obolelo osebo leči, popolnoma vživeti v njeno osebnost in jo usposobiti da se počuti za življenje okrepcano (str. 115). Nekakšno spojitve razmotrivanj o socialni in psihični terapiji nudi zadnje poglavje o »bedi in značaju«, ki odkriva zanimive podatke, ki so spričo sedajšnje gospodarske krize tudi aktualni. — Avtorja sta v predgovoru izrazila željo, da naj bi v knjigi prikazane metode lečenja preskusili in izpopolnili zdravniki in socialni delavci. Mi bi priporočali tudi sodnikom, ki imajo posla s kriminalno ali pa zanemarjeno mladino, da bi tem problemom posvečali svojo pozornost. Vse kaže namreč, da bo nakazanim potom usojena velika bodočnost.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. C. Picone-Chiodo: Qu' est ce qu' un Criminel? Comment assurer la défense sociale? Arti Graphiche Castiglioni & Archenti, Milano. (Brez letnice.) Str. 32.

Pred kratkim izdana brošura je propagandističen spis s tendenco, dokazati, da »zločin kraljuje, ker so kazni brez moči«. Nič novega ne pove, kar bi že ne bila uveljavljala italijanska pozitivistična kriminalna sola, čije teoretično zajemljiv osnutek za kazenski zakon Enrico Ferrija v praktični zakonodaji nikakor ni mogel prodreti. Picone-Chiodo odklanja vsako okrutnost, češ da pomenja le javnopravno cveto (vengeance publique); on kliče — v nasprotstvu s Ferrijem in Krylenkom —: »Proč s smrtno kaznijo! Izolacija je poslednji lek.« Vse to so gesla, ki jim odrekamo praktično smotrenost (izvzemši smrtno kazen, ki bi brez nje lahko izhajali). Kazen ima in mora ohraniti tudi funkcijo pravičnega povračila, torej reakcije zastran pravičnosti (Rechtsstrafe), če naj ima kazenska zakonodaja vobče še kaj smisla. Ne moremo uvideti, da bi bilo nekaj pogrešno, kar krepko živi v človeški duši od prvega početka do danes. Pisatelj Picone-Chiodo agitira, da se osnuje nova »Association Internationale pour le Lutte contre le Crime«. Brez dvoma bo tako novo društvo imelo mnogo lepih teoretičnih uspehov, ali svet ostane pač pri svoji doslejšnji kriminalnopolitični ideologiji, dokler bo družabni red priznaval pravico zasebne lastnine. Kazenski zakonik ni ustanovljen samo za ljudi à la Peter Kürten ali Capone, na katere se brošura opetovano sklicuje, ampak tudi za tisoče in tisoče malih zločincev tatov, pretepačev, prepirljivcev, klevetnikov itd., pri katerih, če se kaznujejo, še govora ne more biti o elementu javne »osvete«, pač pa o potrebi, da se vzdržuje zaupanje v normirani pravni red. Objekt kaznovanja niso le težki zločinci, ki hočejo zakone kršiti, ampak tudi mali zločinci, ki se hočejo po zakonu ravnati, pa ga iz nepazljivosti krše. Kaj naj sledi radi »défense sociale« takšnim kršitvam? Praksa mora pač hoditi pot smotrenosti.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Meichsner V. Eugen: Sudski poslovnik za sudove prvog i drugog stepena. Beograd, Geca Kon, 1933, str. 558 z obrazci, cena 180 Din.

Dr. Matijević Ivo: Sudski poslovnik. — Beograd, Nova pravna biblioteka, 1933, str. 892, cena 100 Din.

O poslovniku za sodišča prve in druge stopnje, ki je stopil obenem z grajskim pravnim zakonikom v veljavo, sta izšli skoro hkrati dve komentirani izdaji. Prvo je oskrbel predsednik apelacijskega sodišča v Splitu, dr. Meichsner. Njegova knjiga je pravcati komentar, kakor ga doslej o poslovnikih še nismo bili vajeni. Je pa nedvomno potreben, ako naj se tudi pisarniško delo uvede po povsem novih načelih, in ako naj pisarna ne bo zgolj registrujoč aparat, ampak tudi pomočnik, deloma samostojen, pri opravljanju sodniških poslov. Poslovnik stavlja zato zlasti na pisarniško osebje, kjer ta sistem še ni bil uveden, povsem nove naloge. Za uspešno uvajanje v novo delo, nadziranje in poslovanje bo Meichsnerjeva izdaja najbolj služila. Celo delo kaže, da ga je opravil vešč praktik in sam sestavljač poslovnika, ki mu je dobro znano, kako voditi notranje sodiščne posle. Knjiga ima vse polno teoretičnih nasvetov in praktičnih migljajev, zlasti tam, kjer je zaznamovati po organizacijskem zakonu in pravnem zakoniku napram prejšnjemu stanju uvedene spremembe. Ni treba še posebej omenjati, da so povsod citirani, deforna z besedilom, zadevni predpisi.

Dr. Matijevičeva izdaja komentira bolj poredko. Zato pa prinaša na številnih mestih citacije sorodnih mest poslovnika. Prav s srečno roko navaja na primernih mestih izčrpno vse zadevne določbe drugih zakonov, predpisov in ministrskih razpisov, na katere se poslovnik nanaša in sklicuje. Ti izvlečki iz drugih zakonov so navedeni z neskrajšanim besedilom. Knjiga je tako rekoč v sistemu poslovnika popolna in celotna zbirka vseh določb, ki imajo stika s sodnim pisarniškim delovanjem. Prišla bo zaradi tega vsem dobro, zlasti pisarniškem osebju, ker prinaša v eni knjigi zbrano celotno avtentično gradivo, ki je doslej razmetano. Izčrpno stvarno kazalo olajšuje uporabo ipak nad vse pregledne knjige.

Tako Meichsnerjevi kakor Matijevičevi knjigi je pridan tudi popoln in točen seznam vseh novih obrazcev. Prepričani, da bosta knjigi kar najbolj uspešno podpirali delovanje naših sodišč in njihov pisarnic, obe toplo priporočamo.

Dr. R. Sajovic.

Dr. Brnčić Fran: Zbirka obrazca za sudske podneske po novom parničnem postopku. — Zagreb, Samozaložba, 1933, str. 112, cena 60 Din.

Pod navedenim naslovom je zbral in izdal dr. Brnčić 90 primerov za vsakovrstne sodne vloge v civilni pravdi; za vsako strankino pravdno dejanje je sestavljen obrazec, ki obsega tako nadpis kakor tudi činjenično stanje in, kar je najvažnejše, procesni predlog. Knjiga je torej namenjena v prvi vrstini strankam in njihovim zastopnikom. Tem pa bo zlasti v pokrajinah, kjer je bil uveden s 1. aprilom t. l. popolnoma nov postopnik, gotovo dobro ustrezno, ker jim nudi knjiga obilno praktičnih primerov.

Ker se v drugih pokrajinah novi postopnik šele uvaja in ima zato začetna praksa velik vpliv na poznejšo, naj bodo omenjene naslednje netočnosti, katerih bi se bilo ogibati. V obrazcih št. 5, 73, 83 in 85 je vstavljen pred tožbenim zahtevkom povsod tudi predlog, da naj odredi sodišče narok za ustno sporno razpravo. V vseh teh primerih odredi sodišče narok uradoma, saj ga je določiti na strankino predlog le izjemoma, kadar to zakon izrečno predpisuje. To omenjamo le zaradi tega, ker je lani izšla v Arhivu XXIV. neka razprava (Ankić str. 459), kjer je bilo zatrjevano, da ima sodišče tožbo zavrniti, ako ne navaja tudi predloga, da naj se določi narok za ustno razpravo. Iz obrazcev 14 in 15 izhaja, da je naložil sodnik tožilcu, da položi še pred prvim narokom varščino za pravdne stroške, kar pač po §§ 159. in 334. ne gre. Po obrazcu 40 se predlaga, da določi sodišče narok za izdajo zamudne sodbe, ker toženec ni vložil odgovora na tožbo. To pač nasprotuje § 494., 1. odst. Zvedenca, ki ga je postavil odrejeni sodnik, je odkloniti, preden je bil zaslišan, pri odrejenem sodniku samem (obr. 41). Petič obnovitvene tožbe ni točen (obr. 86), v tem je kazati na obrazec pri Werku str. 459.

Kakor že omenjeno, navedli smo te netočnosti zgolj, da ne bi zašla praksa na napačno pot. Sicer je pa knjiga kaj praktično urejena, obsega tudi tarifne določbe, in jo je le priporočati.

Dr. R. Sajovic.

Dr. Tolić M. Ignjat: Zakon o opštinama. Zagreb, Obnova, 1933, str. 71, cena 25 Din.

V lični brošuri je izdal dr. Tolić besedilo in razlago novega zakona o občinah z dne 15. aprila 1933. Kratke, a jadrnate opombe podajajo smisel zakonitih določb tako glede na celotni sestav kakor tudi glede njihov obrazložitev. Ni dvoma, da delo, ki je pisano v lahkoumljivem jeziku in jasnem slogu, ne bi dobrodošlo le občinam in njihovim organom,

marveč tudi drugim, ki bodo iskali pojasnil o tem prvem zakonu, ki urejajo področje naših bodočih podeželskih samoupravnih edinic.

Holm-Nielsen Hennig: Wirtschaft und Insolvenzrecht in Dänemark 1932. — Posebni odtisek iz »Mitteilungen des Creditoren-Vereines von 1870«, Dunaj, 1933, str. 7.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv. XLIII. št. 3. Zivanović T.: Potreba i razlozi unifikacije krivičnog prava i prava u opšte slovenskih država. Troicki S.: Suština i faktori avtokefalije. Popović Dj.: Načelo pravne jednakosti država u medjunarodnoj zajednici. Milačić S.: Jedinstvo u francuskom državnom budžetu. Tomac Dj.: Jurisdikcija duhovnih sudova u bračnim sporovima. Milošević M.: Budžetska situacija Francuske. Stjepanović N.: Položajni dodatak kao penzijski osnov. — Arhiv. XLIII. št. 4.: Spektorski E.: Dve formule u modernoj teoriji o državi, Kostić L.: Kvorum. Stojković S.: Nekoliko primedaba o primeni pravila Locus regit actum u našem bračnom pravu. Rajčević V.: Paralela između predbeležbe založnog prava po zakonu o zemljišnim knjigama i dosadanje pribeleške kao sretstva obezbedjenja. Petković J.: O odgovornosti izdavača i štampara po zakonu o štampi za naplatu novčane kazne u slučaju njene nenaplativosti od osuđenog lica. Tanasijević D.: O ponovnom pokretanju službenog Zbornika zakona. Pržić J.: Mala Antanta. Jovanović A.: Saniranje banaka. — Branič št. 3.: O prejudicijelnim pitanjima u krivičnom sporu iz oblasti privatnog i javnog prava i o njihovom rešavanju. Konić R.: Jedno važno, a još neprečišćeno sporno pitanje. Janković B.: Da li važi § 375. a K. Z. za Kraljevinu Srbiju. Milojković L.: O roku za izjavu žalbe na rešenje o obustavi krivičnog postupka. — Branič št. 4.: Mijušković J.: Gubitak časnih prava. Knežević A.: O pravnim lekovima po zakonu o štampi. Ribar J.: Obeštećenje naših državljana za eksproprišana imanja u Rumuniji. — Mjesečnik št. 3.: Politeo: I.: Iz staroga u novi građanski parnični postupnik. Milobar F.: Razvoj demokratskih i autokratskih država gravitira prema istoj konačnoj etapi. Stefanović J.: Materijalna i formalna protivustavnost zakona i sankcije formalne protivustavnosti. Kolar Dj.: Zakon o dužnosti jamstva željeznice i potrebe njegove preinake. Kun I.: Mora li se platiti i ažijo? — Policija št. 5., 6.: Katurić J.: Dali je kažnjiva obljava između brata i sestre od strica. Lazarević A.: O sudskom proglašenju izvesnog lica za umobolno. Majcen S.: O pravnim posledicama promena opštinskih teritorija. Marinković B.: Nešto o cilju obligatorne istrage i obligatornog istražnog zatvora. Jovanović I.: Odnos žandarmerije prema sudskim vlastima. Očokoljić N.: Projekat novog Zakona o opštinama. Dotlić J.: O disciplinskim kaznama. Mijušković J.: Reč — dve o izvesnim prazninama u kriv. zak. Stanković B.: O kriv. zak. § 5. Zak. o privremenom produženju važnosti zak. propisa o kažnjavanju istupa. Simonović K.: Može li se staviti zabrana, na celu platu opštinskom kmetu. Babić M.: Da li kazneni akti upravnih vlasti mogu biti predmetom tužbe kot upravnih sudova. — Policija št. 7., 8.: Kostić L.: Opšta i posebna uprava. Unutrašnja i policijska uprava. Lazić D.: Naš kriminalitet u 1932 g. Boremović A.: O troškovima krivičnog postupka. Blagojević V.: Zastupanje države pred sudovima i ostalim vlastima. Lazarević A.: O sudskom proglašenju itd. Mijušković J.: Reč — dve o izvesnim prazninama u Kz. Petković I.: Zašto viša upravna vlast nije nadležna da rasmatra odluke — rešenja — prvostepene opšte upravne vlasti koje ova donosi povodom izvršenja

sudskih odluka. Petrović B.: Pojam mesta izvršenja krivičnog dela. — **Pravosudje št. 5., 6.:** Blagojević O.: Kad se zakupac može iseliti iz dobra pre ugovorenog ili uobičajenog roka. Vuković M.: Ograničeno isplaćivanje uloga na štednju. Čulinović F.: Osnivanje zemljišnih knjiga za grad Beograd. Kisel F.: Siromaško pravo. Solovjev M.: Crkveni brak i razvod kod građanskog suda. Broz B.: Nagrada upravitelja poravnana van stečaja. Petković I.: O maksimalnoj kamatnoj stopi po zakonu o zaštiti zemljoradnika. Blagojević V.: Oko primene zakona o štampi. Jović J.: O branilačkoj nagradi. Petrović B.: Da li se može izjaviti prigovor na optužnicu u smislu § 204. Kp i kad je u pitanju optužnica po Zak. o štampi? Aleksić B.: Troškovi i nagrade zastupnika stranaka u krivično-pravnim procesima. Branković S.: Odnos optužbe prema presudi § 273. Kp. Matijević I.: Povodom stupanja na snagu građanskog parničnog postupka. Jovanović S.: Ocenjivanje sudija. Boremović A.: Pravna važnost presuda od strane ispitanih sudskih pripravnika kot sr. sudova. — **Pravosudje št. 7.: 8.:** Jovanović S.: Za poboljšanje sudijskog položaja. Čulinović F.: Izjednačenje našeg zakonodavstva. Matijević I.: Nadležnost sudije pojedinca u građanskim pravnim stvarima. Kisel F.: Siromaško pravo. Sardelić F.: Civilna procesna pravna norma slobodnog sudačkog uvjerenja i procesna norma obvezanosti nižeg suda za pravno shvaćanje višeg suda. Hirst J.: O uticaju mirovanja postupka na postupak po tužbama zbog smetanja posjeda po novom Grpp. Primožić A.: Rad na unifikaciji pomorskoga prava i rješenje problema pomorske pomoći i spasavanja. Munišić M.: Obezbedjenje na imovini državnih službenika za državna potraživanja. Berdović V.: Od kojega časa počinje teći zastarjelost kod blanco-menica. Tauber L.: Depozitni moratorium u našem zakonodavstvu. Petković I.: Greške u pisanim presudama. Boremović A.: Utvrđivanje i naplata branilačke nagrade. Perović N.: Naplata takse na zapisnik o pretresu pred sudijom pojedincem. Popović S.: Novčane kazne za dela iz § 151. Zak. o šumama.

Razne vesti.

Kronika društva »Pravnika«. Dne 5. aprila 1933 je predavao na društvenem sastanku apel. svetnik v p. g. dr. E. Pajnič: »O praksi sreskih sodišč po novem grajanskem postopniku. — Društvo so pristopili naslednji novi člani: dr. Leskovic Stane, sodni pripr., Grošelj Leopold, konc. pripr., šuklje Vladimir, odv. pripr., Pliberšek Ivan, notar. kandidat, Tominc Vladimir, železniški uradnik, Frantar Svetozar, cand. jur., dr. Draksler Viktor, advok. pripr., dr. Voršič Josip, adv. pripr., vsi v Ljubljani, dr. šmajd Albin, odv. pripr. v Mariboru. Antipin Nikolaj, sodnik v Celju.

Osebnosti. Za rednega univerz. prof. na ljubljanski pravniški fakulteti je postavljen dr. Ogris Albin. — Za sodnika pri apelacijskem sodišču v Ljubljani sta postavljena dr. Vičar Leopold in dr. Kranjc Milko, pri okrožnem sodišču v Ljubljani Koršič Mirko. — Odvetniško pisarno so otvorili Bučar Josip v Novem mestu, Zdolšek Anton v Celju, Golia Gustav v Krškem. Preselila sta se odvetnika dr. Megušar Anton v Kranj in dr. Veble Andrej v Brežice. — Za javnega

beležnika v Ljubljani je postavljen Bakovnik Ivo. — Umrla sta javni beležnik v p. Komotar Anton in sodnik okr. sod. Kobe Viktor.

Uspeh ankete, kako naj se uredi zakon o prekrških. Prošnji, katero je poslal na posebnih polah odbor »Pravnika« (gl. Slov. Prav. 1933, str. 48) v pogledu označene ankete, so se odzvali naslednji gospodje: st. drž. tož. G. Barle, apel. svet. dr. E. Eberl, priv. doc. in adv. dr. B. Furlan, min. insp. dr. Fr. Goršič, nam. drž. tož. dr. A. Juhart, predsed. okrož. sod. P. Keršič, r. univ. prof. A. Maklecov, priv. doc. in nam. viš. drž. tož. dr. A. Munda, sreski nač. dr. Fr. Ogrin, apel. svet. v pok. dr. E. Pajnič, podban in honor. univ. predavatelj r. O. Pirkmajer, drž. tož. dr. J. Požar, priv. doc. in apel. svetnik dr. R. Sajovic, odvet. dr. M. Šnuderl, okrož. sod. preds. dr. Fr. Žihar. Odbor »Pravnika« je na svoji seji dne 11. maja 1933 sklenil, da se izreče tem potom vsem navedenim gospodom za sodelovanje pri anketi najlepša zahvala, razpravljanje o predmetu ankete pa se odloži na jesen tega leta. Dotlej naj bi oni gospodje, ki so bili naprošeni za oddajo svojega mnenja, pa tega še niso storili, to storili.

Zborovanje slovenskih sodnikov. V nedeljo, dne 14. maja t. l., se je vršil v Ljubljani občni zbor ljubljanske sekcije Udruženja sodnikov kraljevine Jugoslavije. Številni delegati iz vseh sodnih okrožij dravske banovine so po odobritvi obširnega poročila o delovanju društvenega odbora v preteklem poslovnem letu sklenili, da naj se tudi v bodoče nadaljuje započeto delo po dosedanjih smernicah, ki jim je slej ko prej cilj uzakonitev posebnega sodniškega zakona s povsem samostojno in od drugih zakonov neodvisno ureditvijo službenih in materialnih odnošajev sodnikov in državnih tožilcev. Do uveljavljenja takega specialnega zakona pa bo usmerilo društvo svoje delovanje predvsem v zahtevo, da se novelira veljavni uradniški zakon, kar bi bilo konkretno izvesti v nekaterih določbah tako zlasti glede primerne rešitve perečega sodniško-pripravniskega vprašanja kakor tudi glede službenega položaja sodnikov sploh. Občni zbor je razpravljal tudi o drugih aktualnih vprašanjih v pogledu na sedanji kritični, gmotni in moralni položaj sodnikov, na njih preobremenjenost v službi ter je — v zaščito sodniške stalnosti in neodvisnosti — sklenil ponovno opozoriti društveno članstvo na svoječasni načelni sklep, po katerem noben sodnik v dosego lastnih stanovskih koristi ne išči pomoči potom intervencij pri merodajnih činiteljih izven redne službene poti. Vse navedene zahteve bodo predložili društveni delegati v obliki primerno utemeljene resolucije na glavni skupščini Udruženja sodnikov kraljevine Jugoslavije o Binkoštih v Beogradu.

Končno je predsednik občnega zbora pozval navzoče zborovalce, da se po možnosti tudi osebno v čim večjem številu udeležijo omenjene glavne skupščine Udruženja v Beogradu in letošnjega I. kongresa slovanskih pravnikov, odnosno sodnikov v Bratislavi ter da — sledeč vzgledu društva, ki je kot tako pristopilo z vplačilom več članarin — pristopijo tudi sami vabilu »društva prijateljev juridične fakultete v Ljubljani«. Pri volitvah je bil soglasno izvoljen dosedanji društveni odbor.

Prvi shod pravnikov slovanskih držav. Priprave za shod lepo napredujejo. Pripravljalni odbor je sestavil načrt primerjalne slovanske pravne terminologije, ki naj služi kot kratek priročnik udeležencem shoda in jim olajša vzajemno sporazumevanje. K temu rečniku je bil podan tudi s slovenske strani prispevek. V tisku

sta že izšla referata dr. Živanovića (Potreba in obseg zenačenja kazenskega prava v Arhivu št. 3.) in dr. Lapajneteta (priloga današnjemu snopiču Slovenskega Pravnika). V tisku so nadalje referati dr. Lepšika, dr. Rappaporta, dr. Drbohlava, dr. Kutrzebe, dr. Sulkovskega in dr. Werka ter dr. Perića (gl. Slov. Prav. 1933, str. 45).

V nedeljo, dne 28. maja 1928, se je po povratku iz Beograda, Sofije in Zagreba mudil v Ljubljani glavni tajnik kongresa dr. Ciril Bařinka. Kakor drugod je tudi v krogu društva »Pravnika« razložil potek dose-danjih priprav in so se pretresala organizatorična vprašanja. Zanimanje za shod je doslej največje v Češkoslovaški. Poljski pravniki ne zaostajajo mnogo. Kakor vse kaže, se bodo tudi Južni Slovani udeležili shoda v precejšnjem številu. S shodom bo združena tudi razstava slovenskega pravniškega časopisja.

Pozivamo naše pravnike, da prigrasijo svojo udeležbo na shodu. Udeležnik mora biti vsak absolvirani pravnik, ostale osebe, tudi rodbinski člani udeležnikov, so gostje. Udeležniki in gostje plačajo prispevek 50 Kč ali 100 Din. Vsak udeležnik in gost prejme posebno legitimacijo. Prispevek naj se odpošlje na društvo »Pravnik« v Ljubljani, ki sprejema prijave svojih članov. Obenem s prispevkom je po dopisnici sporočiti natančno ime udeležnikovo z vsemi običajnimi osebnimi podatki. Prijave se sprejemajo do vključno 1. avgusta. Polovična vožnja na železnicah je zagotovljena. Po informacijah pripravljalnega odbora bodo znašali dnevni potroški (hrana in stan) v Bratislavi okrog 50 Kč, na izletih po 100 Kč dnevno.

Podrobne informacije bodo priobčene v dnevnem časopisju.

Zeleti je, da pravniki prigrasijo članstvo tudi, ako se kongresa ne bodo udeležili.

Shod sodnikov slovanskih držav sklicujejd češki sodniki za čas shoda pravnikov, advokatov in notarjev slovanskih držav v Bratislavi (od 8. do 11. septembra). Na tem shodu naj bi se pretresala ta-le vprašanja: 1. Organizacija sodišč; 2. Službena razmerja sodnikov, in 3. Strokovne organizacije sodnikov v posameznih slovanskih državah. Sklicatelji se bodo pobrigali za ceneno nastanitev in preskrbo udeležnikov, tako da bo udeležba vsakomur omogočena.

Kratice za označevanje zakonov, uredb in pravilnikov. Novi sodni poslovnik se poslužuje za označevanje nekaterih naših enotnih zakonov in pod. stalnih kratic. O pomenu takih znakov bodisi v znanstvenih delih bodisi v uradnih spisih in listinah ni izgubljeni besed. Najsi ni predpisano, da morajo sodišča te znake uporabljati, vendar ni dvoma, da se jih bodo poprijela. Posluževal se jih bo v bodoče tudi Slovenski Pravnik. Pri tem pripominjamo, da moremo uporabljati te kratice tako za slovensko kakor tudi za srbohrvatsko pisane sestavke, zato smo jih sprejeli, kakor jih navaja čl. 10. uredbe. So pa te-le:

Grpp. — za zakonik o sodnem postopku o grajanskih pravnih (grajanski pravdni postopnik) z dne 13. julija 1929, Služb. Nov. 179—LXXXV.

Za. — za zakon o advokatih z dne 17. marca 1929, Služb. Nov. 65—XXVIII.

Zb. — za zakon o javnih beležnikih (notarjih) z dne 11. septembra 1930, Služb. Nov. 220—LXXVII.

Zzk. — za zakon o zemljiških knjigah z dne 18. maja 1930, Služb. Nov. 146—LIII.

Zik. — za zakon o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929, Služb. Nov. 47—XXI.

Zozk. — za zakon o notranji ureditvi, osnavljanju in popravljanju zemljiških knjig z dne 18. maja 1930, Služb. Nov. 146—LIII.

Zpr. — za zakon o prisilni poravnavi izven stečaja z dne 22. novembra 1929, Služb. Nov. 282—CXV.

Zs. — za zakon o sodnikih rednih sodišč z dne 8. januarja 1929, Služb. Nov. 20—X.

Zst. — za zakon o sodnih taksah z dne 30. maja 1930, Služb. Nov. 134—L.

Zus. — za zakon o ureditvi rednih sodišč z dne 18. januarja 1929, Služb. Nov. 20—X.

Ip. — za zakon o izvršbi in zavarovanju (izvršilni postopnik) z dne 9. julija 1930, Služb. Nov. 165—LXII.

Kp. — za zakonik o sodnem kazenskem postopku z dne 16. februarja 1929, Služb. Nov. 45—XX.

Kpr. — za uredbo o poslovnem redu za redna kazenska sodišča z dne 21. novembra 1929, Služb. Nov. 286—CXVI.

Mz. — za menični zakon z dne 29. novembra 1928, Služb. Nov. 295—XCIV.

Pzk. — za pravilnik za voditev zemljiških knjig z dne 17. februarja 1931, Služb. Nov. 64—XIX.

Pst. — za pravilnik o izvrševanju zakona o sodnih taksah z dne 11. junija 1930, Služb. Nov. 134—L.

So. — za uredbo o sodnih plogih, o izdajanju denarja in denarnih vrednosti in o postopanju z vrednostnimi pošiljkami, poslanimi sodiščem.

Sp. — za sodni poslovnik.

Stz. — za stečajni zakon z dne 22. novembra 1929, Služb. Nov. 292—CXV.

Tpr. — za uredbo o poslovnem redu za državna tožilstva z dne 21. novembra 1929, Služb. Nov. 286—CXVI.

Ugrpp. — za uvodni zakon za zakonik o sodnem postopanju v grajskih pravnih z dne 9. julija 1930, Služb. Nov. 171—LXV.

Ukz. — za zakon, s katerim se uveljavljajo in uvajajo kazenski zakonik, zakonik o sodnem kazenskem postopanju in zakon o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929, Služb. Nov. 47—XXI.

Čekz. — za čekovni zakon z dne 29. novembra 1928, Služb. Nov. 295—XCIV.

Č. Z. — za zakon o uradnikih (činovnikih) z dne 31. marca 1931, Služb. Nov. 73—XXII.

3. podpredsednik:

Dr. Andrej Kuhar,
predsednik notarske zbornice.

Tajnik:

Dr. Avgust Munda,
namestnik viš. drž. tožilca.

Tajnikov namestnik:

Dr. Lado Vavpetič,
odvetnik.

4. podpredsednik:

Dr. Ivan Slokar,
generalni ravnatelj Zadrúžne banke.

Blagajnik:

Dr. Jure Adlešič,
odvetnik.

Blagajnikov namestnik:

Dr. Rudolf Krivic,
odvetnik.

Odborniki:

Dr. Metod Dolenc,
vseučiliški profesor.

Niko Domeniko,
vrhovni drž. tožilec.

Dr. Alojzij Gradnik,
podpredsednik apel. sodišča.

Dr. Mirko Grasselli,
višji državni tožilec.

Dr. Josip Kavčič,
predsednik okrožnega sodišča.

Peter Keršič,
predsednik okrožnega sodišča.

Dr. Stanko Lapajne,
dekan pravne fakultete.

Milan Makar,
sreski načelnik.

Dr. Edvard Pajnič,
sodnik apelacijskega sodišča v p.

Dr. Dinko Puc,
župan ljubljanski.

Dr. Rudolf Sajovic,
sodnik apelacijskega sodišča.

Ivan Škarja,
državni svetnik.

Ivan Šubic,
magistratni ravnatelj.

Dr. Ljudevit Valjavec,
finančni ravnatelj.

Dr. Franc Vidovič,
predsednik okrožnega sodišča.

Franc Žiher,
predsednik okrožnega sodišča.

Preglednika:

Dr. Josip Krevl,
podpredsednik notarske zbornice.

Dr. Boris Furlan,
odvetnik in privatni docent.

Razsodniki:

Ivan Mohorič,
minister na razpoloženju.

Dr. Hubert Souvan,
državni pravobranilec.

Dr. Ivan Vrtačnik,
predsednik upravnega sodišča.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1932 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

Pravniki, priglasite svojo udeležbo za Prvi shod pravnikov slovanskih držav v Bratislavi, 8. do 11. septembra 1933!

Prijave sprejema do 1. avgusta Društvo „Pravnik“.

Članski prispevek 100 Din.